

Szanowni Państwo –
Dyrektorzy szkół i placówek oświatowych,
Nauczyciele i Sprzymierzeńcy oświaty

To miał być tekst o szeroko pojętej oświacie. O roli nauczycieli, o wynikach osiągniętych przez uczniów, o oczekiwaniach rodziców i wsparciu samorządu. Ale tym razem nie będzie. Oczywiście, że to tematy ważne – zajmujemy się nimi na co dzień i nieraz je poruszamy. Jednak teraz w grudniu, przed świętami Bożego Narodzenia, może trzeba zwrócić swoje spojrzenie i myślenie w innym kierunku? Przez cały rok biegniemy, śpieszymy się, załatwiamy pilne sprawy, dotrzymujemy terminów. Wszystko dzieje się szybko, często za szybko.

W naszej kulturze grudniowy czas oznacza oczekiwanie. Dzieci czekają na piękną choinkę i prezenty, dorośli na chwile wytchnienia, rodzinne spotkania. Wszyscy zatem czekają na coś dobrego i miłego. I ten czas warto wykorzystać na zatrzymanie się w naszym codziennym biegu. Warto zadać sobie parę pytań – co jest naprawdę dla mnie ważne? Czy jestem szczęśliwym człowiekiem? Co sprawia mi radość? Czy lubię ludzi? Tę listę każdy z nas może dowolnie rozszerzyć, uzupełnić, pogłębić. I mimo że przed świętami na pewno mamy zaplanowany kolejny życiowy maraton, spróbujmy zarówno postawić sobie te pytania, jak i na nie odpowiedzieć.

Czekając na zbliżające się święta Bożego Narodzenia i Nowy Rok, wspominamy i podsumowujemy minione miesiące, a jednocześnie – pełni nadziei – spoglądamy w przyszłość.

W tym szczególnym momencie roku życzymy wielu niepowtarzalnych, świątecznych chwil, pełnych pokoju i wzajemnej bliskości.

Niech ta wyjątkowa atmosfera opromienia wszystkie dni Nowego 2015 Roku, a przeświadczenie, że ludzie są życzliwi i świat piękny – niech towarzyszy Państwu nie tylko od święta.

Z serdecznymi pozdrowieniami

Anna Zakrzewska-Zamora
dyrektor RODN „WOM”
w Katowicach
wraz z zespołem
współpracowników

Szanowni Państwo!

Wspieranie uczniów – w tym szczególnie utalentowanych – w ich indywidualnym rozwoju jest obowiązkiem nauczycieli wynikającym m.in. z ustawy Karta nauczyciela. Jakie działania należy podjąć w tym zakresie, co należy czynić, by ten obowiązek realizować, dowiecie się Państwo z tekstu otwierającego ten numer Forum Nauczycieli.

Edukacja medialna to bardzo ważny element nauczania i wychowania. Kontynuujemy więc cykl artykułów jej poświęconych. Tym razem piszemy, jaki jest związek między nią a podstawą programową języka polskiego, a w konsekwencji: jak można pomóc uczniom szkół podstawowych i gimnazjów poruszać się bezpiecznie w rzeczywistości medialnej.

Dzielenie się wiedzą i doświadczeniem jest rzeczą bardzo cenną. To właśnie czynią autorzy tekstu o procesie zmiany warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów.

Wiele programów nauczania do zawodu nie uwzględnia – choć powinny – indywidualizacji pracy z uczniem. Na czym polega taka indywidualizacja i jak się ją planuje (na przykładach) – o tym jest tekst kolejny.

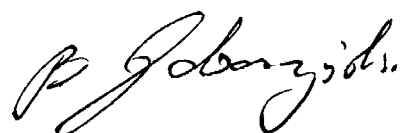
Kontynuujemy cykl artykułów związanych z edukacją regionalną. Przywołujemy postać Karola Goduli, postaci szczególnej w historii Górnego Śląska.

Karać czy nagradzać? A może motywować? Odpowiedź na to pytanie znajdziecie Państwo w tekście poświęconym takim działaniom w przedszkolu.

W budowaniu nowoczesnego społeczeństwa szczególną rolę odgrywają kompetencje społeczne i obywatelskie. Szkoła może i powinna je rozwijać. Przykładem takiego działania jest program pt. Szkoła demokracji – Szkoła samorządności zrealizowany przez nasz ośrodek w partnerstwie z 4 szkołami podstawowymi naszego regionu.

Na koniec tego numeru naszego Forum znajdziecie Państwo: nagrodzone scenariusze lekcji z języka polskiego, propozycję programu nauczania wiedzy o teatrze, propozycję prowadzenia edukacji globalnej na lekcjach biologii oraz scenariusz zajęć pt. Jak być uczciwym w Internecie.

Życzę pożytecznej i owocnej lektury, jak zawsze zachęcam do współpracy przy tworzeniu pisma oraz wymiany opinii w naszym internetowym forum.

POROZMAWIAJMY O ...

prawnych aspektach pracy z uczniem zdolnym na każdym etapie edukacyjnym

EWA JAKUBOWSKA

Według *Słownika Języka Polskiego* – talent to wybitne uzdolnienia do czegoś lub człowiek obdarzony wybitnymi zdolnościami twórczymi.¹ Obserwując małe dzieci, dostrzegamy ich talenty, określamy predyspozycje i zastanawiamy się, co możemy zrobić, aby tych zdolności nie zmarnować. Dziecko dopiero poznaje świat. Dla niego wszystko jest nowe i naturalne. Uczy się pływać, jeździć na nartach lub grać w piłkę. Ale czy to oznacza, że kiedyś stanie na olimpijskim podium? Ładnie rysuje. Ma dobre wyczucie barw i perspektywy. Ale czy to oznacza, że jego prace będą zdobiły ściany największych światowych galerii?

W edukacji przedszkolnej talenty odkrywamy bardzo często. Dlaczego później jest ich coraz mniej?

Po pierwsze – niektóre zdolności okazują się po prostu dość przeciętnymi predyspozycjami. Po drugie (niestety) – zachwyt nad dzieckiem jest często jedyną czynnością, na jaką stać otoczenie. A po trzecie – szlifowanie takiego diamentu wymaga cierpliwości i bardzo ciężkiej pracy. A to nie zawsze idzie w parze.

Ale dosyć już zastanawiania się nad tym, co by było gdyby. Nie narzekajmy, tylko porozmawiajmy o szkole, prawie i uczniach wybitnie zdolnych. Oświata w naszym kraju jest przygotowana na przyjęcie talentów (przynajmniej w sensie prawnym). Przepisy prawa pozwalają nauczycielom podejmować działania rozwijające zdolności uczniów. Ustawa o systemie oświaty zapewnia opiekę nad uczniami szczególnie uzdolnionymi poprzez umożliwienie realizacji indywidualnych programów nauczania

oraz ukończenia szkoły każdego typu w krótszym czasie. Ustawa *Karta nauczyciela* zobowiązuje nauczycieli do wspierania uczniów w ich indywidualnym rozwoju. Działania obejmujące uczniów szczególnie zdolnych, podejmowane przez przedszkola, szkoły i placówki można podzielić na cztery obszary:²

- I. Organizacja procesu dydaktycznego.
- II. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna.
- III. Ocenianie i promowanie uczniów.
- IV. Pomoc materialna i stypendia naukowe.

Obszar I: Organizacja procesu dydaktycznego

W pierwszym obszarze główne działania powinny być podejmowane zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. *w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. poz. 977 ze zmianami), ponieważ celem wychowania przedszkolnego jest wspomaganie dzieci w rozwijaniu uzdolnień, a szkoła oraz poszczególni nauczyciele powinni podejmować działania mające na celu zindywidualizowane wspomaganie każdego ucznia, stosownie do jego potrzeb i możliwości.

Cel ten można realizować, stosując przepisy Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 grudnia 2001 r. *w sprawie warunków i trybu udzielania zezwoleń na indywidualny*

dualny program lub tok nauki oraz organizacji indywidualnego programu lub toku nauki (Dz. U. nr 3 poz. 28).

Indywidualny program nauki³ wskazywany jest dla uczniów wyróżniających się w zakresie jednego lub kilku obowiązkowych zajęć edukacyjnych, przewidzianych w szkolnym planie nauczania dla danej klasy. Nauczyciel opracowuje dla ucznia indywidualny program lub akceptuje program opracowany poza szkołą, który uczeń będzie realizował pod jego kierunkiem. W pracy nad programem mogą uczestniczyć nauczyciele uczący w szkole wyższego szczebla, nauczyciele doradcy metodyczni, pedagodzy i psycholodzy szkolni.

Uczeń może realizować indywidualny program nauki, jeżeli wniosek złożony do dyrektora szkoły uzyska pozytywną opinię Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej i rady pedagogicznej.

Jeżeli uczeń o wybitnych uzdolnieniach jednokierunkowych nie może sprostać wymaganiom z zajęć edukacyjnych nieobjętych indywidualnym programem lub tokiem nauki, nauczyciel prowadzący te zajęcia może – na wniosek wychowawcy lub innego nauczyciela uczącego ucznia – dostosować wymagania edukacyjne z tych zajęć do indywidualnych potrzeb i możliwości ucznia, z zachowaniem wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej. Należy pamiętać, że uczniowie, o których mówimy, pracują w systemie klasowo-lekcyjnym i są oceniani zgodnie z przyjętym w szkole systemem. Muszą zatem mieć w nim swoje miejsce.

Indywidualny tok nauki⁴ realizuje uczeń, który kształci się według systemu innego niż udział w obowiązkowych zajęciach edukacyjnych, w zakresie jednego, kilku lub wszystkich obowiązujących zajęć edukacyjnych, przewidzianych w szkolnym planie nauczania dla danej klasy.

Z wnioskiem do dyrektora szkoły o udzielenie zezwolenia na indywidualny tok nauki mogą wystąpić sami uczniowie (niepełnoletni za zgodą rodziców), rodzice (prawni opiekunowie) lub nauczyciele. Przekazuje się go za po-

¹ <http://sjp.pwn.pl/szukaj/talent.html>

² Podział autora.

³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 grudnia 2001 r. *w sprawie warunków i trybu udzielania zezwoleń na indywidualny program lub tok nauki oraz organizacji indywidualnego programu lub toku nauki*. <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20020030028>

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 grudnia 2001 r. *w sprawie warunków i trybu udzielania zezwoleń na indywidualny program lub tok nauki oraz organizacji indywidualnego programu lub toku nauki*. <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20020030028>

średnictwem wychowawcy klasy, który dołącza opinię o predyspozycjach, możliwościach i oczekiwaniach ucznia. Tak, jak we wcześniej omawianym przypadku – dyrektor szkoły wyraża zgodę na realizację przez ucznia indywidualnego toku nauki po uzyskaniu pozytywnej opinii rady pedagogicznej i Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej.

W przypadku zezwolenia na indywidualny tok nauki, umożliwiający realizację w ciągu jednego roku szkolnego programu nauczania z zakresu więcej niż dwóch klas, wymaga się także pozytywnej opinii organu sprawującego nadzór pedagogiczny nad szkołą.

Jeśli uczeń przechodzi do innej szkoły, może kontynuować indywidualny program lub tok nauki po uzyskaniu zezwolenia dyrektora szkoły, do której został przyjęty.

Uczeń realizujący indywidualny tok nauki może uczęszczać na wybrane zajęcia edukacyjne do danej klasy lub do klasy programowo wyższej, w tej lub innej szkole, na wybrane zajęcia edukacyjne w szkole wyższego stopnia albo realizować program w całości lub w części we własnym zakresie, a także pracując poza systemem klasowo-lekcyjnym; może być klasyfikowany lub promowany w ciągu całego roku szkolnego.

Nauczyciele w swoich działaniach mogą liczyć na wsparcie uczelni wyższych. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego wydał rozporządzenie w sprawie warunków, jakim muszą odpowiadać postanowienia regulaminu studiów w uczelniach (Dz. U z 2014 r. poz. 1302). Zgodnie z jego zapisami – regulaminy studiów muszą określać warunki i tryb uczestniczenia wybitnie uzdolnionych uczniów w zajęciach przewidzianych tokiem studiów na kierunkach zgodnych z uzdolnieniami oraz zasady zaliczania tych zajęć.

Dyrektor szkoły, dokonując oceny pracy nauczyciela zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 grudnia 2012 r. w sprawie kryteriów i trybu dokonywania oceny pracy nauczyciela, trybu postępowania odwoławczego oraz składu i sposobu powoływania zespołu oceniającego, powinien uwzględnić w szczególności działania nauczyciela w zakresie wspomagania wszechstron-

nego rozwoju ucznia, z uwzględnieniem jego możliwości i potrzeb.

Obszar II: Pomoc psychologiczno- pedagogiczna

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U z 2013 r. poz. 532) – pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana uczniowi w przedszkolu, szkole i placówce polega na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz rozpoznawaniu jego indywidualnych możliwości psychofizycznych, wynikających w szczególności ... ze szczególnych uzdolnień. Ponadto jest ona udzielana w trakcie bieżącej pracy z uczniem, a także m.in. w formie zajęć rozwijających uzdolnienia, które organizuje się dla uczniów szczególnie uzdolnionych oraz prowadzi z wykorzystaniem aktywizujących metod pracy. Liczba uczestników tych zajęć nie może przekraczać ośmiu osób. Zajęcia rozwijające uzdolnienia trwają 45 min i prowadzą je nauczyciele oraz specjaliści posiadający odpowiednie kwalifikacje.

Jedną z form rozpoznawania u uczniów szczególnych uzdolnień są obserwacje pedagogiczne prowadzone przez nauczycieli w trakcie bieżącej pracy z uczniami. Ważne zadania mają tu do wykonania również pedagodzy i psycholodzy szkolni. Należy do nich m.in. pomoc rodzicom i nauczycielom w rozpoznawaniu i rozwijaniu indywidualnych możliwości, predyspozycji i uzdolnień uczniów.

Obszar III: Ocenianie i promowanie uczniów

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U nr 83 poz. 562 ze zmia-

nami) zawiera bardzo dużo zapisów dotyczących pracy z uczniami uzdolnionymi. W szczególności zobowiązuje nauczycieli do konstruowania zasad oceniania wewnątrzszkolnego i indywidualizowania pracy. Określa też zasady organizowania i dokumentowania egzaminów klasyfikacyjnych dla uczniów realizujących indywidualny tok nauki, zasady promowania uczniów klas I–III w ciągu roku szkolnego oraz zwalniania laureatów konkursów przedmiotowych, a także laureatów i finalistów olimpiad ze sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego i egzaminu maturalnego.

Należy pamiętać, że nie każdy konkurs czy olimpiada, w których uczestniczą uczniowie, daje laureatom i finalistom przywileje związane z ocenianiem, egzaminami zewnętrznymi czy rekrutacją do szkoły wyższego szczebla. Dotyczy to tylko tych zawodów, które są organizowane zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji oraz sposobu przeprowadzania konkursów, turniejów i olimpiad (Dz. U z 2002 r. nr 13 poz. 125 ze zmianami).

Obszar IV: Pomoc materialna i stypendia naukowe

Kończąc nasze rozważania, wspomnijmy o najbardziej prozaicznej, ale ważnej stronie życia, a mianowicie o pieniądzu. Uczniowie zdolni także ich potrzebują. Rozdział 8a Ustawy o systemie oświaty w całości dotyczy pomocy materialnej dla uczniów. Określa m.in. warunki przyznawania stypendiów o charakterze motywacyjnym, a więc za wyniki w nauce i osiągnięcia sportowe. Stypendium takie może przyznać szkoła, organ prowadzący szkołę, Prezes Rady Ministrów (dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych kończących się maturą) i Minister Edukacji Narodowej (dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych – laureatów i finalistów olimpiad ogólnopolskich i konkursów międzynarodowych oraz wybitnych sportowców). Szczegółowe informacje dotyczące terminów i wzorów wniosków uzyskamy zawsze u dyrektora szkoły oraz na stronach internetowych kuratorium oświaty.

EDUKACJA MEDIALNA A PODSTAWA PROGRAMOWA JĘZYKA POLSKIEGO (szkoła podstawowa i gimnazjum)

IWONA KRUSZEWSKA-STOŁY

Współczesny uczeń żyje w świecie szeroko postrzeganych tekstów kultury, przede wszystkim istniejących w zapisie elektronicznym. Powinnością polonisty staje się więc nie tylko wprowadzenie go w rzeczywistość językową i świat literatury, lecz również dostarczenie mu zróżnicowanych narzędzi, które umożliwią sprawne poruszanie się w tej skomplikowanej rzeczywistości. (...)

We współczesnym świecie czytanie książek nie jest już jedyną i prymarną formą docierania do informacji, jak również – co bardzo ważne – coraz rzadziej jest ono źródłem przeżyć estetycznych.

Te słowa prof. S. Żurka, jednego z twórców obowiązującej podstawy programowej z języka polskiego, zapisane w komentarzach do tejże, pokazują całą złożoność sytuacji, w której przyszło pracować współczesnemu poloniście. Z jednej strony jest zobowiązany do przygotowania ucznia do poruszania się w obrębie dyscyplin językoznawczych i literaturoznawczych, z drugiej do odbioru szeroko rozumianych tekstów kultury. Zgodnie z podstawą: *Tekst kultury (...) to np. utwór literacki, publicystyczny, medialny, dzieło sztuki malarskiej, spektakl teatralny, film, a także wszelkie działania artystyczne, realizujące jakiś utrwalony wzorzec kulturowy. (...) Twórcy programów nauczania języka polskiego i nauczyciele powinni zatem kształtować umiejętność odbioru przez ucznia szeroko rozumianych tekstów kultury, pamiętając jednocześnie, że dzieło literackie nie jest jedyną rzeczywistością, którą uczeń ma poznać na lekcji.*

Problem polega m.in. na dwóch podstawowych rzeczach: 1. Nauczycie-

le nie czują się przygotowani merytorycznie do pracy z innymi tekstami kultury poza literaturą. 2. Są przekonani (jak większość społeczeństwa zresztą), że kultura na lekcji języka polskiego równa się literaturze i analiza kanonu to jest zadanie, do którego zostali powołani i z czego będą rozliczani. Brak przygotowania bywa rzeczywiście przeszkodą i na uniwersytetach trwają dyskusje nad unowocześnieniem programów studiów na polonistycę i o poszerzeniu ich o zagadnienia, o których mowa. Póki co ośrodki doskonalenia proponują różnego rodzaju szkolenia, warsztaty i kursy, które w tym względzie mają pomóc. Literatura zawsze będzie w centrum uwagi polonistów – bo jak nie ich, to kogo? Biorąc pod uwagę katastrofalny upadek czytelnictwa, trzeba dołożyć wszelkich sił, by młodzi ludzie zaczęli czytać, by umieli się poruszać w kręgu polskiej tradycji literackiej, by wiedzieli, że Mickiewicz wielkim poetą był, ale też by znali nazwisko Maśłowskiej czy Musierowicz. To są rzeczy bezsporne i rola polonistów jest tu nie do przecenienia. Z pewnością kwestie czytelnicze to też temat na odrębny tekst. Ale też nie można się obrażać na rzeczywistość. Musimy z pokorą uznać, że pokolenie młodzieży czytającej dla przyjemności i bez protestów zgłębiającej *Anielkę* i *Kordiana* odeszło do przeszłości. Trzeba im uzmysłowić po co i dlaczego mają to robić. I tu często w sukurs przychodzi kultura medialna. Może miłośnikom współczesnych seriali do wyobraźni przemówi np. fakt, że są one mentalną i poniekąd formalną kontynuacją XIX-wiecznych powieści, podobnie wyczekiwanych jak kolejne

odcinki *Gry o tron*? Młodzież gra, ogląda, surfuje po Internecie. My też. Tylko że my to robimy świadomie, odnosząc oglądane treści do własnych doświadczeń, do literatury, do innych źródeł. Nie oglądamy reklam? Oglądamy i wbrew temu, co mówimy, jesteśmy na nie mało odporni. Ale przynajmniej mamy świadomość manipulacji tam użytych. Obowiązująca podstawa programowa nie pozostawia wątpliwości – nauczyciel musi pomóc uczniowi poruszać się w rzeczywistości medialnej. Prześledźmy to na konkretnych przykładach.

II etap edukacyjny: klasy IV – VI

II. Uczeń poznaje teksty kultury odpowiedzialnie dla stopnia rozwoju emocjonalnego i intelektualnego; (...) uczy się je odbierać świadomie i refleksyjnie; kształtuje świadomość istnienia w tekście znaczeń ukrytych; rozwija zainteresowania różnymi dziedzinami kultury; poznaje specyfikę literackich i pozaliterackich sposobów wypowiedzi artystycznej; w kontakcie z dziełami kultury kształtuje hierarchię wartości, swoją wrażliwość, gust estetyczny, poczucie własnej tożsamości i postawę patriotyczną.

Co to oznacza? Że literatura, malarstwo, film, teatr, reklama czy mem internetowy mają na tym etapie służyć temu, by dziecko uczyć świadomego i refleksyjnego kontaktu ze światem, w tym światem szeroko rozumianych mediów. Do tego, by zaczęło tropić ukryte sensy i znaczenia i wykorzystywać media do poznania siebie.

Potwierdza to następny fragment podstawy:

1. *Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji*
(...) [Uczeń]

4) *identyfikuje wypowiedź jako tekst informacyjny, literacki, reklamowy*
(...).

W zakresie analizy i interpretacji tekstów kultury:

2. *Uczeń:*

1) *dostrzega swoistość artystyczną dzieła,*

2) *odróżnia fikcję artystyczną od rzeczywistości,*

3) *odróżnia realizm od fantastyki,*
(...)

6) *wyodrębnia elementy składające się na widowisko teatralne (gra ak-*

torska, reżyseria, dekoracja, charakteryzacja, kostiumy, rekwizyty),
7) *wyodrębnia elementy dzieła filmowego i telewizyjnego (scenariusz, reżyseria, ujęcie, gra aktorska),*

8) *wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych (filmu, programu informacyjnego, programu rozrywkowego). Potrafi nazwać ich tworzywo (ruchome obrazy, warstwa dźwiękowa) (...)*

Na konferencji *Edukacja przez słowo – obraz – dźwięk*, która odbyła się w czerwcu 2014 r. na Uniwersytecie Śląskim, jedna z prelegentek powiedziała, że chodzi o uzmysłowienie uczniom, że film, gra, reklama to nie tylko formy konsumpcji, ale też formy kultury. Media to nie tylko technika, to przejawy myśli ludzkiej. Piosenkę ktoś napisał, ktoś zagrał, ktoś wyprodukował, ktoś zaśpiewał, ktoś przygotował kreację sceniczną. Podobnie z przedstawieniem, filmem czy reklamą. Twórcy mają jakieś intencje, jakąś spójną koncepcję. Uczniowie traktują przejawy dostępnej im kultury jako twory przezroczyste – bez materii, z której są stworzone. Rozumieją, że książka jest stworzona ze słów (choć mają kłopoty z ich interpretacją), wiedzą, że ma autora. I na tym koniec. Internet dodatkowo te kwestie rozmywa – młodzież uważa się za samotworzącą się, nie uświadamia sobie, że za każdym elementem życia w sieci jest jakiś człowiek, który go stworzył. Stąd też kłopot (poza innymi względami) z bezrefleksyjnym ściąganiem z sieci – przecież to, co tam jest, *zrobiło się samo*. Uczniowie nie widzą np. filmu jako dzieła – traktują go jako fragment rzeczywistości. Jak mówiła ze swej praktyki na wspomnianej konferencji dr A. Nieracka: *Uczniowie nie widzą różnicy kodów między filmem a książką (jest to m.in. wynik zwyczajowego wykorzystywania adaptacji w praktyce szkolnej – często to jedyne filmy, z którymi uczniowie mają do czynienia w szkole). Są bezradni wobec reklam – bo nie umieją ich analizować i nie podchodzą do nich jak to każdego innego wytworu myśli i kreacji ludzkiej. Zwróćmy uwagę, jak bardzo te sprawy strukturalne zostały wyakcentowane w podstawie! Przypominam też, że dokument ten jest napisany językiem wymagań, nie można więc pomijać jego zaleceń. W tym miejscu należałoby sobie życzyć, by wiedzę*

te posiadli również decydenci – którzy np. stanowczo ograniczają możliwości wyjścia z uczniami do różnych instytucji kultury. To nie fanaberia nauczyciela – to konieczność wynikająca z przepisów prawa!

W zestawieniu tekstów kultury dla tego etapu edukacyjnego poza książkami znajdziemy: wybór kolęd, wybór pieśni patriotycznych, film i widowisko teatralne z repertuaru dziecięcego, wybrane programy telewizyjne. Jak widać nauczycielowi zostawiono dużą autonomię – jego decyzje programowe są tu wiążące. Powtórzmy – na tym etapie chodzi bowiem o wydobywanie z otaczającej ucznia rzeczywistości różnego rodzaju dzieł kultury i zaznaczenie ich odrębności formalnej oraz zachęcenie ucznia do korzystania z nich do zrozumienia samego siebie i zmieniającego się świata. *W pracy z tekstem kultury w klasach IV – VI ważne jest, aby możliwie często odwoływać się do gier dramatycznych, inscenizacji, przekładu intersemiotycznego, quizu, konkursu, działań twórczych* – pisze Witold Bobiński w uwagach do podstawy programowej. Nic dodać, nic ująć. Dziecko w tym wieku jest bardzo twórcze i ciekawe świata – trzeba to wykorzystać!

Czytajmy dalej podstawę programową.

III etap edukacyjny

W rozdziale poświęconym treściom nauczania napisano:

1. *Czytanie i słuchanie. Uczeń:*

- 1) *odbiera komunikaty pisane, mówione, w tym nadawane za pomocą środków audiowizualnych – rozróżnia informacje przekazane werbalnie oraz zawarte w dźwięku i obrazie (...)*
- 4) *odróżnia informacje od faktów i opinii;*
- 5) *rozpoznaje różnice między fikcją a kłamstwem;*
- 6) *rozpoznaje wypowiedzi o charakterze emocjonalnym i perswazyjnym;*
- 7) *rozpoznaje intencje wypowiedzi (aprobatę, dezaprobatę, negację, prowokację).*

Gimnazjum to bardzo trudny etap w rozwoju młodego człowieka. Szuka własnej tożsamości, kształtuje przekonania, bardzo często w opozycji do

rodziny czy dotychczasowych autorytetów. Staje się więc podatny na wpływy zarówno środowiska rówieśniczego, jak mediów, różnego autoramentu idoli, w tym członków sekt. Musi mieć więc świadomość funkcji języka, musi wiedzieć, jak są skonstruowane docierające do niego komunikaty – prasowe, reklamowe, polityczne. W tym wieku dziecko ma naturalną skłonność do wygłaszania bezkompromisowych opinii – zetknięcie z innymi, równie bezkompromisowymi, może być szokiem. Do ćwiczenia tej kwestii – poza wymienionymi elementami kultury – przyda się tworzenie przez uczniów gazety szkolnej, klasowego bloga, strony internetowej, a także wykorzystanie na lekcjach dramy. Przydatna będzie analiza fragmentów wiadomości w różnych mediach poświęconych temu samemu tematowi czy ćwiczenie polegające na nadawaniu tytułów przeczytanym artykułom. Skrajnie czasem propozycje pozwolą na konfrontację poglądów, otworzą dyskusję, która uczy wartościowania i tolerancji oraz uzmysłowi rolę dziennikarza w tworzeniu faktów medialnych.

W tymże rozdziale podstawy czytamy także:

[Uczeń:]

10) *rozróżnia gatunki publicystyczne prasowe, radiowe i telewizyjne (artykuł, wywiad, reportaż).*

Oznacza to więc dalsze zanurzenie się w strukturę gatunków medialnych. Wiedza o tych rozróżnieniach pomoże uczniowi w odnalezieniu własnej prawdy w świecie medialnych doniesień.

W punkcie dotyczącym analizy i interpretacji tekstów kultury czytamy m.in.:

[Uczeń:]

10) *znajduje w tekstach współczesnej kultury popularnej (np. w filmach, komiksach, piosenkach) nawiązania do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych; wskazuje przykłady mieszania gatunków.*

Ten punkt uważam za szczególnie istotny: pokazuje, jaką całością jest kultura w płynnej ponowoczesności, by trzymać się terminologii Z. Bauman. Mało który utwór jest czysty gatunkowo, wszystko się przenika, film jest kanwą seriali, gra komputerowa daje podstawę książce, teledysk komiksowi, reklama jest oparta na piosence,

a wszystko to jest wykorzystane przez społeczność Internetu do tworzenia memów czy innych historyjek obrazkowych na różnych portalach. Wystarczy pomyśleć o *Wiedźminie* – czyli i książce, i grze, i filmie, czy *Batmanie*, mającym oczywiste źródło w komiksie, a widowiskowe rozwinięcie w filmie. To są przykłady oczywiście uczniom znane, choć często nieuświadomiane. *Paradoksalnie kultura postmodernistyczna wymaga od odbiorcy niemałej kompetencji, a nawet erudycji. Najbardziej znanym przykładem dzieła mieszającego poszczególne wątki jest film „Shrek”* – pisze W. Bobiński w komentarzu do podstawy programowej. Sukcesem nauczyciela będzie, gdy uczeń zechce sam analizować dzieła kultury popularnej i doszukiwać się w nich nawiązań do innych, znanych sobie wątków i utworów. Warto kreować wręcz snobizm na orientację w tej materii... A może uczniom nasuną się jakieś skojarzenia z literaturą? Jeśli nie, to podsuniecie im takich odniesień, wskazanie, że np. popularne seriale fantasy czy gry komputerowe opierają się na motywach mitów i to z różnych stron świata – występują w nich przecież np. bogowie skandynawscy – z pewnością pomoże im zabłysnąć towarzysko i odpowiedzieć na ciągłe pytanie: po co mam się tego uczyć? P. Nosal, doradca metodyczny języka polskiego, mówi: *W mojej szkolnej praktyce, kiedy realizuję tematy: Poetyckie wizje stworzenia świata (Krzysztof Kamil Baczyński: „Przypowieść”, Miron Białoszewski: „Przesuwa się, przegwieżdża”); Biblijne motywy przetworzone poetycko (Zbigniew Herbert „Sprawozdanie z raj”, Czesław Miłosz „Piosenka o końcu świata”) w formie ćwiczenia proszę uczniów o znalezienie podobnych aluzji w znanych im piosenkach. Efekt jest zaskakujący – okazuje się, że tematy te i motywy są nadal aktualne, że „naprowadzeni” na nie młodzi odbiorcy bez problemu zarówno wychwytyją, jak i interpretują teksty poetyckie towarzyszące ich ulubionej muzyce, wreszcie – że niezależnie od gatunku muzyki (od rocka po rap) wykonawcy świadomie sięgają po te motywy.*

Podobnie ma się rzecz z tematyką powstania warszawskiego – jest film dokumentalny (*Powstanie Warszaw-*

skie), film fabularny (na podstawie którego powstała książka) – *Miasto 44* i jest płyta Lao Che. I dodatkowo serial *Czas honoru*. Każdy z nich ma swoją strukturę, swój zestaw środków artystycznych i swoją prawdę o fakcie historycznym.

Świat unaocznia się oku jako następstwo możliwych do utrwalenia obrazów i należy doń tylko to, co nadaje się do utrwalenia w postaci obrazu – pisał Z. Bauman¹. I tak postrzegają świat nasi uczniowie. Jako ciąg zlewających się w jedną wielką mozaikę obrazów. Paradoks polega na tym, że nie umieją wyodrębnić jej elementów, nie umieją znaleźć zależności między nimi i nie widzą w nich przejawów myśli innych ludzi.

[Uczeń:]

11) uwzględnia w analizie specyfikę tekstów kultury przynależnych do następujących rodzajów sztuki: literatura, teatr, film, muzyka, sztuki plastyczne, sztuki audiowizualne.

Literatura jest (na szczęście!) na pierwszym miejscu, ale oprócz niej... Nie możemy udawać, że dalszej części tego zapisu nie ma!

W punkcie dotyczącym interpretacji czytamy:

[Uczeń:]

10) przedstawia propozycję odczytania konkretnego tekstu kultury i uzasadnia ją.

W części poświęconej wartościom i wartościowaniu natomiast:

[Uczeń:]

2) omawia na podstawie poznanych dzieł literackich i innych tekstów kultury podstawowe, ponadczasowe zagadnienia egzystencjalne, np. miłość, przyjaźń, śmierć, cierpienie, lęk, nadzieja, wiara religijna, samotność, inność, poczucie wspólnoty, solidarność, sprawiedliwość, (...)

Jak napisał kiedyś R. Koziołek: – *Do poki nie potrafimy odpowiedzieć sobie i uczniom na pytanie, które postawił kiedyś Stefan Szymutko: Po co literatura jeszcze jest? – nie ma sensu rozpoczynać nowego sporu o narodowy spis lektur. I więcej jeszcze: trzeba wiedzieć, dlaczego – przez przymus i abstrakcję – skłaniamy ludzi do czytania literatury, a nie tylko do gromadzenia wiedzy na jej temat.*

Powyższe punkty podstawy dokładnie o tym traktują. Literatura, sztuka, media wszelkiego rodzaju na tym etapie rozwoju dziecka mają mu pomóc w odnalezieniu się we własnych wątpliwościach egzystencjalnych, nauczyć go stawiania pytań o dobro i zło, wyposażać w umiejętności komunikacyjne, by mógł czy mogła mówić o swoich przeżyciach i rozterkach, bo to w tym czasie temat najbardziej interesujący. Im więcej odniesień literackich, filmowych, teatralnych, im więcej rozmowy o nich – tym lepiej. Gdzie mają mówić o trudnych sprawach, jak nie na lekcjach języka polskiego, na których poprzez zasłone cudzych słów czy stworzonych przez kogoś obrazów mogą uzewnętrznic własne pytania o sens istnienia, o miłość, o śmierć... Rola nauczyciela jest tu ogromna. Jeśli zobaczymy taki sens uczenia literatury w szkole, to konteksty kulturowe też się nam nasuną.

W punkcie dotyczącym tworzenia wypowiedzi znajdziemy następujący zapis:

[Uczeń:]

6) przestrzega zasad etyki mowy w różnych sytuacjach komunikacyjnych, m. in. zna konsekwencje stosowania form charakterystycznych dla elektronicznych środków przekazywania informacji, takich jak: SMS, e-mail, czat, blog, ma świadomość niebezpieczeństwa oszustwa i manipulacji powodowanych anonimowością uczestników komunikacji w sieci, łatwego obrażania obcych, ośmieszania i zawstydzania innych wskutek rozpowszechniania obrazów przedstawiających ich w sytuacjach kłopotliwych, zna skutki kłamstwa, manipulacji, ironii.

Zapis jest wielowymiarowy – poza warstwą językową (uczeń ma świadomość odrębnych form językowych stosowanych w środkach elektronicznych i umie się w ich obrębie poruszać, przełączając kody językowe) – jest tu aspekt wychowawczy. Wkraczamy na teren związany z cyberprzemocą. Jak wielki to problem – wiemy wszyscy. Walka z tym zjawiskiem to nie tylko rola polonistów; wymaga zaangażowania wielu osób zajmujących się różnymi aspektami tego zjawiska. Jednak zwrócenie

¹ Bauman o popkulturze. Wypisy. Koncepcja i wybór M. Halawa, P. Wróbel. Warszawa 2008.

uwagi na wagę słów, na ich moc wpływu na rzeczywistość i codzienność wcale nie wirtualną – to zdecydowanie zadanie polonisty. Znow zresztą wracamy do stwierdzenia wcześniejszego – uczniowie powinni mieć świadomość, że Internet jest tylko środkiem przekazu, że za wszystkim, co się w nim ukazuje, stoją ludzie, których działania mają całkiem realny wymiar.

Wśród tekstów kultury zalecanych do czytania i analizy w gimnazjum wymieniono (poza literaturą) komiks i wybrane programy telewizyjne. Reszta jest w gestii nauczyciela.

T. Gadacz powiedział: *Kiedyś mieliśmy określone granice w postaci ram religijno-metafizyczno-kulturowych, które*

naznaczały nam jednocześnie pewne granice moralne, obyczajowe, kulturowe, których nie wolno było przekraczać. Te granice się przesuwają, co oczywiście nie oznacza, że ich zniknięcie nie powoduje potrzeby ich istnienia, wręcz odwrotnie. (...) Widzę to w młodych pokoleniach, które świetnie rozwijają się technicznie, ale w życiu niejednokrotnie są bezradne, właśnie dlatego, że brakuje im punktów granicznych. Myślę, że cała mądrość polega na tym, żeby wiedzieć, które granice należy przekraczać, żeby się rozwijać, a które nie. (...) Żeby móc to wiedzieć, trzeba zdobyć doświadczenie poprzez sztukę, literaturę i muzykę. Trzeba wiecznie poza siebie wychodzić i konfrontować się z tym, co myślą inni².

Ten cytat, sądzę, oddaje całą złożoność rzeczywistości młodych ludzi. Musimy im pomóc się odnaleźć w świecie skomplikowanych relacji międzyludzkich, w świecie własnych emocji i trudnych relacji z otoczeniem dorosłych, w świecie, gdzie płynność zasad i chwilowość autorytetów niczego nie ułatwia. Literatura i inne teksty kultury są naszymi sprzymierzeńcami, korzystajmy więc z ich pomocy, by oswoić świat dla naszych uczniów.

Następny artykuł poświęcimy tekstom kultury na IV etapie edukacyjnym. Zapraszam do wymiany opinii na naszym forum dyskusyjnym na stronie www.womkat.edu.pl

Iwona Kruszewska-Stoły jest konsultantem w Pracowni Informacji Pedagogicznej w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2014/2015

■ WARSZTATY KOMERCYJNE:

- Film i fotografia jako środki dydaktyczne w nauczaniu języka polskiego w szkole podstawowej i gimnazjum
- Podstawy tworzenia animacji poklatkowych

- Wykorzystanie ICT w metodzie projektu

Kontakt: Iwona Kruszewska-Stoły,
tel. (32) 203 66 40,
e-mail: ika@womkat.edu.pl

Klub Nauczyciela Regionalisty w RODN „WOM” w Katowicach

Uczestnikami klubu są nauczyciele różnych specjalności, nauczyciele świetlic, bibliotekarze, pedagodzy i psychologowie szkolni, którym w szczególności zależy na prowadzeniu edukacji regionalnej w swoich szkołach i przedszkolach. Jest to forma otwarta, tzn. nauczyciel może uczestniczyć w zajęciach na wybrany przez siebie temat.

Zapraszam wszystkich chętnych do współpracy!

Opiekun klubu: nauczyciel konsultant Małgorzata Łukaszewska
e-mail: mlukaszewska@womkat.edu.pl
tel. (32) 258 13 97 w. 208

² Ile kosztuje chodzenie po granicy. Z prof. T. Gadaczem rozmawia Ł. Długowski. „Gazeta Wyborcza”, 11 – 12 października 2014.

PROCES ZMIANY WARUNKÓW I SPOSOBU OCENIANIA, KLASYFIKOWANIA I PROMOWANIA UCZNIÓW w ZSO nr 8 w Sosnowcu

MONIKA BEDNARSKA-BAJER
ALEKSANDRA KUŚ-GRYGIER
JUSTYNA ŻABIŃSKA
CEZARY LEMPA

W Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 8 w Sosnowcu od 2 lat przebiega proces zmiany. Postawiono przede wszystkim na przebudowanie w wieloaspektowym wymiarze myślenia rady pedagogicznej jako zespołu ludzi pracujących dla dobra uczniów. Rada pedagogiczna uczyła się pracować w zespołach, podejmować decyzje w sposób demokratyczny, oparty na analizie problemu po jego przedyskutowaniu w różnych gronach. Po podjęciu konstruktywnych decyzji, odpowiedzialnym za wdrażanie stawał się każdy pracownik placówki.

W ubiegłym roku szkolnym dokonano zmiany w szkolnym systemie oceny zachowania. Priorytetowe dla szkoły normy zachowań znalazły odzwierciedlenie w kryteriach oceny (każda ocena z zachowania jest opisana z uwzględnieniem szczegółowych kryteriów). Równocześnie rada pedagogiczna wypracowała plany kierunkowe i wynikowe ze wszystkich przedmiotów nauczania oraz edukacji wczesnoszkolnej – z podziałem na poszczególne edukacje. Spowodowało to konieczność jeszcze gruntowniejszego powiązania pracy z podstawą programową, zaplanowania procesu dydaktycznego w trzyletnich cyklach, doboru treści kształcenia i podziału na czynności (wiadomości i umiejętności) podstawowe i ponadpodstawowe.

Nowy rok szkolny 2013/2014 przyniósł wprowadzenie w szkole elemen-

tów oceniania kształtującego. Działania obejmowały również określenie i wyjaśnienie uczniom oraz rodzicom etapów i sposobów stosowania tego typu oceniania na lekcjach. Od prezentacji celów uczenia się w języku ucznia z uwzględnieniem języka kryteriów wymagań (nacobezu – na co będziemy zwracać uwagę) do udzielania uczniom takiej informacji zwrotnej, która pozwoli im zaplanować swój rozwój, poprzez wykorzystanie sugestii nauczyciela zawartych w komentarzu informacji zwrotnej, co może przyczynić się do postępu – przyrostu wiadomości i umiejętności. Wprowadzono zasadę konstruowania tematów lekcyjnych opartych na pytaniach kluczowych, samoocenie uczniowskiej i ocenie koleżeńskej. Umożliwiło to wzajemne korzystanie przez uczniów ze swej wiedzy, wspomaganie się we wzajemnym uczeniu, tak aby stawali się za nie odpowiedzialni. Na lekcjach wykorzystuje się metodniki wspierające organizację procesu uczenia się. Składają się na nie: indywidualne zestawy kolorowych kartek – zielonych, czerwonych i żółtych (zielone wskazują, że uczeń wszystko wie, rozumie; żółte, że potrzebuje pomocy, upewnienia się w swoim toku rozumowania, czerwona, że nie rozumie); kartki z literami A, B, C, D, gdzie uczniowie podają warianty odpowiedzi do zadawanych przez nauczycieli pytań; patyczki z nazwiskami służące

do odpytywania uczniów. Nauczyciele od listopada do końca maja pracowali w zespołach, organizując lekcje otwarte, podczas których prezentowano wykorzystanie elementów oceniania kształtującego (OK) – celem tych lekcji było nie tylko wprowadzenie OK, ale też doskonalenie współpracy nauczycieli i skutecznego uczenia się uczniów (dobór efektywnych metod nauczania, koncentracja na uczeniu się, kultury zachowania i otwartości, efektywnego wykorzystania czasu). Nauczyciele umawiający się na wzajemne obserwowanie swoich lekcji musieli nauczyć się zaufania i otwartości na przyjacielską krytykę (na tyle, by przyjąć uwagi od innych), a nauczyciele obserwujący zdobyć się na odwagę, by wypowiedzieć opinię na temat tego, co dobre, ale i tego, co można robić inaczej, lepiej. Informacja zwrotna od nauczycieli miała inspirować do osiągnięcia coraz lepszych efektów.

Jednocześnie z tymi działaniami, powołany na początku roku szkolnego zespół, opierając się na ewaluacji przedmiotowego systemu oceniania przeprowadzonej w poprzednim roku, rozpoczął, współpracując z konsultantem Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach, prace nad zmianami warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów. Prace w 4-osobowym zespole, na czele którego stała dyrektorka szkoły, doprowadziły do zmian w opisie wymagań podstawowych i ponadpodstawowych, opartym na planie wynikowym tworzonego przez nauczycieli.

W projekcie zmiany zaproponowano formułowanie ocen uwzględniających poziomy wymagań edukacyjnych opisane w planie wynikowym oraz jednolite w całej szkole metody sprawdzania i oceniania. Ponadto, jako ocenę po pierwszym semestrze i na koniec roku szkolnego wprowadzano średnią ważoną, uwzględniając obowiązującą skalę stopni 1 – 6 (w zależności od poziomu opanowanych przez ucznia wymagań edukacyjnych) oraz APS (aktywność, pilność i sumienność). W projekcie znalazły się też zapisy dotyczące prowadzenia w szkole dziennika elektronicznego, co umożliwiło lepszy kontakt z rodzicami i lepszy przepływ informacji o wynikach uczenia się

uczniów oraz przyroście ich wiadomości i umiejętności.

Projekt warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów przesłano do konsultacji w zespołach przedmiotowych. Każdy uczestnik zespołu zadaniowego w zespołach przedmiotowych był promotorem wprowadzanych zmian, wyjaśniał zależności, konsekwencje podejmowanych decyzji, spójność i odpowiedzialność podejmowanych kroków. Zespoły nie tylko zapoznawały się z projektem, pracowały nad nim, ale również sprawdzały proponowane rozwiązania na konkretnych przykładach uczniowskich.

Koordinatorzy wyjaśniali główną ideę wprowadzanych zasad oraz odpowiadali na pytania:

1. Czy waga ocen będzie uwzględniona w zapisie dziennika elektronicznego i w jakiej formie?
2. Czy waga oceny poprawionej będzie uwzględniana? Jeśli uczeń poprawi, np. ocenę niedostateczną na dostateczną czy dobrą, to która z ocen będzie liczona jako ocena wiążąca, i czy to może być średnia arytmetyczna ocen?
3. Dlaczego w klasie I – III szkoły podstawowej pominięto zapis odpowiednika oceny dostatecznej?
4. Czy musi zaistnieć w nauczaniu I – III szkoły podstawowej zapis o nieprzygotowaniu i jaka jest jego konsekwencja?
5. Ile możliwości zgłoszenia nieprzygotowania przez uczniów należy wprowadzić w szkole podstawowej i gimnazjum, uwzględniając liczbę godzin z danego przedmiotu w tygodniu?

Po miesięcznych konsultacjach w połowie maja odbyło się posiedzenie rady pedagogicznej poświęcone wprowadzeniu zmian warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów w ZSO nr 8 w Sosnowcu. Przewodnicząca zespołu przypomniła główne założenia zmiany. Odniosła się też do przedstawionych wyżej pytań. Przedstawiła mobilność systemu elektronicznego (dziennika) i możliwość pełnego dostosowania

go do potrzeb nowego systemu oceniania. Odpowiedzi na pytanie drugie nauczyciele przyjęli ze zrozumieniem po przedstawionym argumentie, że nauczycielom powinno zależeć na przyroście poziomu opanowania przez uczniów czynności (wiadomości i umiejętności) i to w nowym systemie będzie mierzone, więc uwzględniana będzie ocena poprawiona przez ucznia (czyli opanowane przez ucznia wiadomości i umiejętności). Pominięcie zapisu odpowiednika oceny dostatecznej zostało wyjaśnione jako celowe zamierzenie, zmuszające rodziców do nieprzekładania na oceny szkolne zapisu o wynikach ucznia. Ważniejsze jest zwrócenie uwagi na wiadomości i umiejętności, które dziecko nabyło (czyli czego się nauczyło). Zapis dotyczący zgłaszania nieprzygotowania w klasach młodszych wypracowali na naradzie nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej, ustalając, że nie wprowadzają ograniczenia ilościowego, a sam zapis jest tylko informacją pozwalającą nauczycielowi kontrolować proces edukacyjny, wdrażający uczniów do ponoszenia odpowiedzialności za swój proces uczenia się.

Jak wyniknęło z dyskusji prowadzonej na posiedzeniu rady pedagogicznej, najwięcej kontrowersji, pytań i niepokojów dotyczyło konieczności samodzielnego konstruowania testów oraz budowania zadań do odpowiedzi ustnych dla uczniów na dwóch poziomach podstawowym i ponadpodstawowym (obecnie nauczyciele często korzystają z testów opracowanych przez wydawnictwa lub sporadycznie modyfikują dostępne na rynku oświatowym). Nauczyciele podkreślali czasochłonność i trudność wykonywania takich zadań. Wskazywali na niebezpieczeństwo:

- zaniżenia ocen w szkole,
- dużej liczby ocen niedostatecznych na semestr i koniec roku szkolnego,
- trudności w mobilizacji uczniów do systematycznej nauki,
- trudności w zrozumieniu przez nauczycieli konieczności stosowania

takiej samej wagi dla różnych form sprawdzania i oceniania,

- niemożności wystawiania oceny bardzo dobrej na kartkówce z poziomu podstawowego.

Ustalono, że priorytetem w nowym systemie oceniania będzie uczenie odpowiedzialności uczniów za swoje uczenie się i jego wyniki, co jest efektem aktywnego uczenia się w dobrze zorganizowanym procesie nauczania. Wzrost wiadomości i umiejętności u ucznia to nie tylko lepsze oceny, ale również większa liczba uczniów promowanych do następnej klasy. Stwierdzenie dyrektorki szkoły, że znaczna część nauczycieli ma przecież ukończone szkolenia z pomiaru dydaktycznego i można dla całej rady przygotować podobne dotyczące budowania testów, wpłynęło na obniżenie niepewności wśród nauczycieli. Uzgodniono, że powołana zostanie sieć nauczycieli konstruktorów testów, której przedstawiciele (członkowie zespołów przedmiotowych – zainteresowani nauczyciele) będą przygotowywali testy we współpracy z konsultantem RODN „WOM”. Kolejnym etapem pracy sieci będzie ocenienie przydatności takich narzędzi pracy i przełożenie tego na osiągnięcia uczniów.

Spotkanie to pozwoliło na wyjaśnienie niepewności i świadomy wybór warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania oraz promowania uczniów z uwzględnieniem obiektywizmu dydaktycznego opartego na nauczycielskich wymaganiach edukacyjnych. Nauczyciele podjęli decyzję dotyczącą wyboru warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów świadomie, wiedząc o ewentualnych problemach, które mogą ich spotkać w trakcie wdrażania systemu.

Aby monitorować wdrażanie zmiany w planie nadzoru pedagogicznego, dyrektor szkoły zaplanowała ewaluację wewnętrzną wybranego obszaru pracy oraz monitorowanie systemu oceniania.

Tabela 1. Ewaluacja wybranego obszaru pracy szkoły

Przedmiot ewaluacji	Cele ewaluacji Sprawdzenie, w jakim stopniu:	Harmonogram		
		Działania	Odpowiedzialny	Termin
Obszar pracy szkoły:				
Szkolny System Oceniania	➤ Szkolny System Oceniania spełnia wymagania opisane w rozporządzeniu o ocenianiu § 3.2.1-5 [Rozporządzenie MEN z dnia 30 kwietnia 2007 r. (z późniejszymi zmianami)], ➤ ocenianie spełnia funkcję informacyjną i regulującą uczenie się uczniów.	1. Powołanie zespołu ewaluatorów.	Dyrektor	Sierpień 2014
		2. Opracowanie wskaźników dla ewaluowanych obszarów (kryteria ewaluacji).	Zespół ds. ewaluacji	Wrzesień 2014
		3. Opracowanie planu ewaluacji i narzędzi ewaluacyjnych.	Zespół ds. ewaluacji	Wrzesień – październik 2014
		4. Ewaluacja obszarów pracy szkoły wg opracowanego harmonogramu.	Zespół ds. ewaluacji	Luty – marzec 2015
		5. Opracowanie i prezentacja raportu.	Zespół ds. ewaluacji	Czerwiec 2015

Tabela 2. Monitoring

Przedmiot monitoringu	Cele monitoringu	Harmonogram		
		Działania	Odpowiedzialny	Termin
3) Ocenianie wewnętrzne, klasyfikowanie i promowanie uczniów.	Sprawdzenie: a) rytmiczności i różnorodności oceniania z uwzględnieniem różnych dziedzin aktywności ucznia, b) funkcji wspomagającej (kształtującej) oceniania, c) zgodności zasad wewnętrznego oceniania uczniów z przepisami prawa, w tym oceniania uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, d) przestrzegania przez nauczycieli ustalonych w szkole zasad oceniania uczniów, e) dokumentowania oceniania, f) organizacji i dokumentowania egzaminów klasyfikacyjnych i poprawkowych.	- Kontrola dzienników, dokumentacji egzaminacyjnej, zapisów w protokolarzu rady pedagogicznej. - Wywiad z uczniami i nauczycielami, obserwacja lekcji. - Analiza dokumentacji.	Wicedyrektor	Listopad 2014 Styczeń, kwiecień, czerwiec 2015

W tym roku szkolnym zgodnie z harmonogramem opracowano plan ewaluacji wewnętrznej i na jego podstawie narzędzia ewaluacji. Poniżej prezentujemy efekty pracy zespołu ewaluacyjnego.

Cel ewaluacji WSO: W jakim stopniu warunki i sposoby oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów ZSO nr 8 w Sosnowcu spełniają cele zapisane w §40. 3 Statutu szkoły:

(...) 3. Ocenianie wiadomości i umiejętności ucznia z przedmiotu ma na celu:

- a) systematyczne informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych oraz o postępach w tym zakresie,
- b) udzielanie uczniowi pomocy w samodzielnym planowaniu jego rozwoju,

- c) motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce,
- d) dostarczenie rodzicom (prawnym opiekunom) i nauczycielom informacji o postępach, trudnościach w nauce oraz o specjalnych uzdolnieniach ucznia,
- e) umożliwienie nauczycielom przedmiotu doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Tabela 3. Projekt ewaluacji warunków i sposobów oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów

Pytanie kluczowe	Kryteria sukcesu	Sposób prowadzenia ewaluacji
1. W jaki sposób systematycznie informuje się ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych oraz o postępach w tym zakresie?	1a. Nauczyciele planują wymagania (plan wynikowy), uwzględniając poziomy wymagań (P i PP). 1b. Nauczyciele wykorzystują wymagania (cele z planu wynikowego w formie nacobezu) w prezentacji celów na lekcji. 1c. W planowaniu zadań egzaminacyjnych egzaminu powszedniego¹ nauczyciele stosują podział wymagań na podstawowe i ponadpodstawowe. 1d. W wykorzystywanych zadaniach i narzędziach pomiaru nauczyciele uwzględniają podział wymagań na podstawowe i ponadpodstawowe. 1e. Nauczyciele, informując uczniów o poziomie ich osiągnięć, stosują ocenę szkolną lub informację zwrotną bez stopnia – ze szczególnym zwróceniem uwagi na komentarz (zgodnie z § 42.10 WSO). 1f. Nauczyciele w komentarzu oceny szkolnej lub w informacji zwrotnej informują ucznia o zauważonym postępie.	• Analiza dokumentacji – plany wynikowe w dokumentacji szkolnej. • Obserwacja lekcji (dyrektor – wicedyrektor, lekcje otwarte). • Wywiad grupowy z nauczycielami. • Obserwacja lekcji (dyrektor – wicedyrektor, lekcje otwarte). • Wywiad z nauczycielami. • Analiza dokumentacji – kartoteki testów. • Obserwacja lekcji (dyrektor – wicedyrektor, lekcje otwarte). • Wywiad z nauczycielami. • Analiza dokumentacji – kartoteki testów. • Obserwacja lekcji (dyrektor – wicedyrektor, lekcje otwarte). • Wywiad z nauczycielami. • Analiza dokumentacji – przykładowe recenzje, komentarze ocen, informacje zwrotne. • Obserwacja lekcji (dyrektor – wicedyrektor, lekcje otwarte). • Wywiad z nauczycielami. • Analiza dokumentacji – przykładowe recenzje, komentarze ocen, informacje zwrotne.
2. Czy, a jeśli tak, to w jaki sposób udzielana jest uczniowi pomoc w samodzielnym planowaniu jego rozwoju?	2a. Uczniowie zostają poinformowani o wymaganiach z podziałem na poziom podstawowy i ponadpodstawowy. 2b. W komentarzu do oceny lub w informacji zwrotnej nauczyciele informują uczniów o dobrze i słabo opanowanych czynnościach oraz proponują działania doskonalące (wiadomości i umiejętności). 2c. Korzystając z wymagań prezentowanych na lekcji, komentarza oceny lub informacji zwrotnej uczniowie samodzielnie dokonują wyboru poziomu wymagań. 2d. Zawarte w komentarzu oceny lub informacji zwrotnej propozycje działań uwzględniają style uczenia się uczniów i dysfunkcje.	• Obserwacja lekcji (dyrektor – wicedyrektor, lekcje otwarte). • Wywiad z nauczycielami, uczniami i rodzicami. • Obserwacja lekcji (dyrektor – wicedyrektor, lekcje otwarte). • Wywiad z nauczycielami. • Analiza dokumentacji – przykładowe recenzje, komentarze ocen, informacje zwrotne. • Wywiad z nauczycielami, uczniami i rodzicami. • Wywiad z nauczycielami. • Analiza dokumentacji – przykładowe recenzje, komentarze ocen, informacje zwrotne.

¹ Egzamin powszedni to *codzienne* sprawdzanie stopnia opanowania czynności przez ucznia, w którym najważniejsza jest skierowana do niego informacja zwrotna.

3. W jaki sposób uczeń jest motywowany do dalszych postępów w nauce?	3a. Uczeń jest systematycznie oceniany.	• Analiza dokumentacji – dzienniki lekcyjne. Wywiad z dyrektorem i wicedyrektorem.
	3b. Ocenianie uczniów odbywa się z uwzględnieniem różnych jego aktywności oraz metod sprawdzania i oceniania opisanych w warunkach i sposobach oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów.	• Analiza dokumentacji – dzienniki lekcyjne. • Wywiad z dyrektorem i wicedyrektorem, nauczycielami.
	3c. W komentarzu do oceny lub w informacji zwrotnej kierowanej do ucznia nauczyciel zwraca uwagę na opanowane wymagania oraz zauważony postęp.	• Wywiad z nauczycielami. • Analiza dokumentacji – przykładowe recenzje, komentarze ocen, informacje zwrotne.
	3d. Zgodnie z warunkami i sposobami oceniania, klasyfikowania i promowania uczeń może poprawić ocenę częściową.	• Wywiad z uczniami, rodzicami i nauczycielami. • Analiza dokumentacji – dzienniki.
	3e. Wystawienie stopni szkolnych (wg skali opisanej w warunkach i sposobach oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów) odbywa się zgodnie z poziomem opanowanych przez ucznia wymagań edukacyjnych.	• Wywiad z uczniami, rodzicami i nauczycielami. • Analiza dokumentacji – dzienniki.
	3f. Uczeń opierając się na skali opisanej w warunkach i sposobach oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów może poprawić ocenę częściową.	• Wywiad z uczniami, rodzicami i nauczycielami. • Analiza dokumentacji – dzienniki.

► Narzędzia ewaluacji wewnętrznej

I. Kwestionariusz wywiadu z dyrektorem i wicedyrektorem z wykorzystaniem informacji z arkusza obserwacji lekcji

Pytania	Uwagi
1. W jaki sposób nauczyciele prezentują cele lekcji? Jak są sformułowane cele? (1b)	
2. Co jest podstawą planowania przez nauczycieli zadań egzaminacyjnych? (1c, 1d)	
3. W jaki sposób nauczyciele informują uczniów o poziomie ich osiągnięć? (1e, 3c)	
4. W jaki sposób nauczyciele informują uczniów o zauważonym postępie? (1f, 3c)	
5. Jak nauczyciele informują uczniów o wymaganiach? Co w tej informacji jest zawarte? (2a)	
6. Co składa się na komentarz oceny lub informacji zwrotnej? (2b)	
7. Czy uczniowie dokonują samodzielnie wyboru poziomu wymagań? Co jest podstawą takiego wyboru? (2c)	
8. Co jest dla nauczycieli podstawą do formułowania informacji zwrotnej skierowanej do uczniów? (2d)	
9. Co jest podstawą prawną do sprawdzania i oceniania uczniów? Skąd nauczyciele czerpią informacje o sposobach sprawdzania i oceniania uczniów? Jakie formy sprawdzania i oceniania uczniów stosują nauczyciele? Co uwzględniają nauczyciele w ocenianiu uczniów? (3b)	
10. W jaki sposób uczeń może poprawić ocenę częściową? (3d) Co jest podstawą poprawy tej oceny? (3f)	

II. Kwestionariusz wywiadu grupowego z nauczycielami

Pytania	Uwagi
1. W jaki sposób Pani/Pan prezentuje cele lekcji? Jak są sformułowane cele? (1b)	
2. Co jest podstawą planowania przez Panią/Pana zadań egzaminacyjnych? (1c, 1d)	
3. W jaki sposób informuje Pani/Pan uczniów o poziomie ich osiągnięć? (1e, 3c)	
4. W jaki sposób informuje Pani/Pan uczniów o zauważonym postępie? (1f, 3c)	
5. Jak informuje Pani/Pan uczniów o wymaganiach? Co w tej informacji jest zawarte? (2a)	
6. Co składa się na komentarz oceny lub informacji zwrotnej? (2b)	
7. Czy uczniowie dokonują samodzielnie wyboru poziomu wymagań? Co jest podstawą takiego wyboru? (2c)	
8. Co jest dla Pani/Pana podstawą do formułowania informacji zwrotnej skierowanej do uczniów? (2d)	
9. Co jest podstawą prawną do sprawdzania i oceniania uczniów? Skąd Pani/Pan czerpie informacje o sposobach sprawdzania i oceniania uczniów? Jakie formy sprawdzania i oceniania uczniów Pani/Pan stosuje? Co uwzględnia Pani/Pan w ocenianiu uczniów? (3b)	
10. W jaki sposób uczeń może poprawić ocenę częściową? (3d) Co jest podstawą poprawy tej oceny? (3f)	
11. Co jest dla Pani/Pana podstawą wystawiania stopni szkolnych? (3e)	

III. Kwestionariusz wywiadu grupowego z uczniami

Pytania	Uwagi
1. W jaki sposób nauczyciele informują Was o wymaganiach? (2a)	
2. Czy nauczyciele informują Was o poziomach wymagań? Jeśli tak, to w jaki sposób? (2a)	
3. Czy samodzielnie dokonujecie wyboru poziomu wymagań? Co Wam w tym pomaga? (2c)	
4. W jaki sposób możecie poprawić ocenę cząstkową? Czy dotyczy to wszystkich przedmiotów? (3d)	
5. Co jest podstawą poprawy oceny cząstkowej? Według jakiej skali poprawiane są oceny cząstkowe? (3f)	
6. W jaki sposób wystawiane są stopnie szkolne? Co jest podstawą wystawiania stopni szkolnych? (3e)	
7. Czy, a jeśli tak, to co zmieniło wprowadzenie nowego systemu oceniania w Twoim uczeniu się?	

IV. Kwestionariusz wywiadu grupowego z rodzicami

Pytania	Uwagi
1. W jaki sposób nauczyciele prezentują Państwu wymagania? (2a)	
2. Czy nauczyciele informują Państwa o poziomach wymagań? Jeśli tak to, w jaki sposób? (2a)	
3. Czy wasze dzieci samodzielnie dokonują wyboru poziomu wymagań? Jeśli tak to, co im w tym pomaga? (2c)	
4. W jaki sposób uczniowie mogą poprawić ocenę cząstkową? Czy dotyczy to wszystkich przedmiotów? (3d)	
5. Co jest podstawą poprawy oceny cząstkowej? Według jakiej skali poprawiane są oceny cząstkowe? (3f)	
6. W jaki sposób wystawiane są stopnie szkolne? Co jest podstawą wystawiania stopni szkolnych? (3e)	
7. Czy, a jeśli tak, to co zmieniło wprowadzenie nowego systemu oceniania w uczeniu się Pani/Pana syna/córki?	

V. Kwestionariusz analizy dokumentacji

Dokument	Pytania	Uwagi po dokonanej analizie
Plany wynikowe	Czy w planach wynikowych nauczyciele uwzględniają poziomy wymagań? Jeśli tak, to ile poziomów opisali? (1a)	
Kartoteki testów	Czy w planowaniu zadań egzaminacyjnych egzaminu powszedniego i wykorzystanych testach nauczyciele stosują podział wymagań na podstawowe i ponadpodstawowe? (1c, 1d)	
Przykładowe recenzje, komentarze ocen, informacje zwrotne	Czy nauczyciele w komentarzu oceny szkolnej lub w informacji zwrotnej informują ucznia o zauważonym postępie? (1f, 3c)	
	Czy w komentarzu oceny lub w informacji zwrotnej nauczyciele informują uczniów o dobrze i słabo opanowanych czynnościach oraz proponują działania doskonalące (wiadomości i umiejętności) (2b, 3c)	
	Czy zawarte w komentarzu oceny lub informacji zwrotnej propozycje działań uwzględniają style uczenia się uczniów i dysfunkcje? (2d)	
Dzienniki lekcyjne	Czy uczeń jest systematycznie oceniany? (3a) (liczba ocen)	
	Czy ocenianie uczniów odbywa się z uwzględnieniem różnych jego aktywności oraz metod sprawdzania i oceniania opisanych w WSO? (3b) (różnorodność form, dziedzin aktywności ucznia)	
	Czy w dzienniku można zaobserwować poprawę stopni (ocen) uczniów? (3d)	
	Czy stopnie wystawiane są zgodnie ze skalą opisaną w warunkach i sposobach oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów? (3e)	
	Czy uczeń, poprawiając ocenę cząstkową, poprawia ją zgodnie ze skalą stopni, opisaną w warunkach i sposobach oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów? (3f)	

Przed zespołem przeprowadzenie ewaluacji warunków i sposobów oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów. Wnioski z ewaluacji mają posłużyć odpowiedzi na pytania dotyczące trafności podjętej decyzji

wprowadzającej warunki i sposoby oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów.

Proces zmiany wprowadzany w ZSO nr 8 w Sosnowcu jest ciekawym przykładem zaplanowania i przeprze-

wadzania zmiany, która jest efektem pracy i współpracy nauczycieli, dążących do podniesienia jakości swojej pracy zgodnie z zasadami refleksyjnego praktyka.

Monika Bednarska-Bajer jest dyrektorem ZSO nr 8 w Sosnowcu, Aleksandra Kuś-Grygier, Justyna Żabińska są nauczycielkami w ZSO nr 8 w Sosnowcu, Cezary Lempa jest konsultantem w RODN „WOM” w Katowicach.

JAK INDYWIDUALIZOWAĆ PRACĘ UCZNIÓW SZKÓŁ KSZTAŁCĄCYCH W ZAWODZIE?

MARIA KACZMAREK
JERZY KROPKA

W założeniach IV etapu reformy, zapoczątkowanej we wrześniu 2012 r., oprócz dostosowania podstaw programowych kształcenia w zawodach do potrzeb rynku pracy było również autorskie przygotowanie przez nauczycieli dokumentacji pedagogicznej – programów nauczania do zawodu.

Dyrektorzy szkół zawodowych, dopuszczając program nauczania do zawodu na dany cykl kształcenia, opracowany przez nauczyciela lub zespół nauczycieli, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej powinni odnieść się do następujących kwestii:

➤ czy program nauczania obejmuje treści nauczania wykraczające poza treści nauczania ustalone w formie efektów kształcenia dla danego zawodu w podstawie programowej kształcenia w zawodach? (art. 22a. ust. 4 – Ustawa o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw)¹,

➤ czy program nauczania jest dostosowany do potrzeb i możliwości uczniów, dla których jest przeznaczony? (art. 22a. ust. 5 – Ustawa o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw).

O sposób opisu indywidualizacji oraz dostosowania pracy do potrzeb i możliwości uczniów w realizowanych przez siebie programach nauczania do zawodu konsultanci Pracowni Kształcenia Zawodowego i Edukacji RODN „WOM” w Katowicach pytali nauczycieli w trakcie spotkań Klubu Twórczego Nauczyciela Kształcenia Zawodowego oraz Klubu Doradcy i Lidera. Przeprowadzone dyskusje i konsultacje prowadzą do spostrzeżenia, że większość programów nauczania do zawodu nie uwzględnia indywidualizacji pracy z uczniami ze względu na ich potrzeby i możliwości.

Na czym więc powinno polegać opracowanie programów nauczania

do zawodu na cały cykl kształcenia z uwzględnieniem indywidualizacji osiągania efektów kształcenia przez uczniów, w przypadku, gdy nie wiemy, jakich uczniów będziemy uczyć?

Zdaniem K. Kruszewskiego indywidualizować uczenie uczniów możemy poprzez:

- dostosowane do uczniów podziały czasu (zajęcia dodatkowe, praca domowa),
- uzupełnianie wiadomości i umiejętności (zajęcia wyrównawcze, lekcje powtórzeniowe lub wprowadzające),
- zmiany zakresu i układu treści (przekazywanie części uczniów treści o węższym zakresie, pozostałym o jakościowo wzbogaconym),
- stanowienie celów indywidualnych (wskazanie uczniom przed podjęciem pracy, czego się od nich oczekuje),
- dobieranie metod nauczania (na etapie utrwalania materiału i przekazywania informacji zwrotnej o czynionych postępach),
- grupowanie uczniów (ujednolicenie uczniów ze względu na przejawianie jednolitych zdolności, zainteresowań lub zróżnicowanie grup, gdzie umiejętności są dostosowywane do indywidualnych cech psychofizycznych lub społecznych),
- wykorzystywanie środków nauczania (dobieranie środków ze względu na zindywidualizowany system nauczania: materiały drukowane, programy komputerowe itp.)².

Analiza sposobów indywidualizowania nauczania – uczenia się uczniów na przykładzie wybranych zawodów

Indywidualizowanie pracy uczniów szkół kształcących w zawodzie technika technologii odzieży 311924

Tabela 1. Plan nauczania dla zawodu: Technik technologii odzieży³

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Klasa								Liczba godzin	
		I		II		II		IV		tygodniowo	łącznie
		I	II	I	II	I	II	I	II		
Przedmioty w kształceniu zawodowym teoretycznym											
1.	Stylizacja ubiorów	1	1	1	1	2				3	90
2.	Materiałoznawstwo odzieżowe	1	1	3	3	1	2			5,5	165

¹ Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 23 czerwca 2014 r. poz. 811).

² Kruszewski K.: *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*. PWN, Warszawa 1991, s. 251 – 253.

³ Program nauczania dla zawodu. Technik technologii odzieży 311924 o strukturze przedmiotowej. KOWEŻiU, Warszawa 2012, s. 10.

3.	Technologie wyrobów odzieżowych	2	2	2	2	2	3	4		8,5	225
4.	Konstrukcja i modelowanie odzieży	1	1	1	1	2	2	3		5,5	165
5.	Język obcy zawodowy w odzieżownictwie			1	1					1	30
6.	Działalność gospodarcza w przemyśle odzieżowym					1	1			1	30
Łączna liczba godzin		5	5	8	8	8	8	7	0	24,5	735
Przedmioty w kształceniu zawodowym praktycznym											
7.	Kreowanie ubioru			3	3	2	2	4		7	210
8.	Techniki konfekcjonowania odzieży	5	5	6	6	5	5	5		18,5	555
Łączna liczba godzin		5	5	9	9	7	7	9	0	25,5	765
Łączna liczba godzin kształcenia zawodowego		10	10	17	17	15	15	16	0	50	1500
9.	Praktyki zawodowe					4 tyg.					160

Fragment programu nauczania do przedmiotu: *Konstrukcja i modelowanie odzieży* w zawodzie technik technologii odzieży 311924, z uwzględnieniem indywidualizacji uczenia się uczniów.

4. Konstrukcja i modelowanie odzieży	4.1. Antropometria			
	4.2. Modelowanie form odzieży dla na figury różnych grup wiekowych			
	4.3. Modelowanie form odzieży na figury nietypowe			
	4.1. Antropometria			
	Efekty kształcenia z PPKZ	Uszczegółowione efekty kształcenia Uczeń po zajęciach potrafi:	Materiał nauczania	Uwagi dotyczące realizacji
	PKZ(A.h)8) przestrzega zasad wykonywania pomiarów krawieckich	PKZ(A.h)(8)1 dokonać interpretacji pojęć z zakresu antropometrii; PKZ(A.h)(8)2 określić zasady wykonywania pomiarów krawieckich; PKZ(A.h)(8)3 ocenić poprawność wykonywania pomiarów krawieckich; PKZ(A.h)(8)4 określić sposób przeprowadzania pomiaru krawieckiego; PKZ(A.h)(8)5 wskazać pomiary krawieckie potrzebne do wykonywania projektu wyrobu odzieżowego; PKZ(A.h)(8)6 zastosować symbolikę pomiarów ciała;	• Antropometria. • Pomiary antropometryczne. • Symbolika pomiarów. • Tabele antropometryczne. • Proporcje sylwetki ludzkiej. • Pomiary krawieckie.	Monitorowanie osiąganych efektów kształcenia, w tym: • samodzielne wykonanie zadania, • podjęcie się wykonania zadania dodatkowego, • samoocena uczniów związana z wykonanym zadaniem.
	A.12.1.1) wykonuje pomiary krawieckie	A.12.1(1)1 zastosować symbolikę pomiarów ciała; A.12.1(1)1 wykonać pomiary krawieckie dla określonego wyrobu odzieżowego;		
	Planowane zadania dla wszystkich uczniów			
	Pomiary krawieckie 1.Wykonaj pomiary krawieckie niezbędne do uszycia: a) spódnicy podstawowej, b) bluzki damskiej koszulowej lub koszuli męskiej), c) spodni klasycznych damskich lub męskich, d) sukni damskiej. Ustal pomiary i zapisz je z zastosowaniem symboli. Wymiary krawieckie niezbędne do uszycia asortymentów zdejmij z osoby pracującej z tobą w parze.			
	Planowane zadanie dla uczniów zdolnych (dodatkowe) Pomiary krawieckie Proszę do dowolnie wybranych dwóch asortymentów przeprowadzić pomiary kontrolne (określić, jakie?) oraz odpowiedzieć na pytanie, dlaczego przeprowadza się takie pomiary?			

Warunki osiągnięcia efektów kształcenia

Zajęcia edukacyjne należy prowadzić w pracowni modelowania odzieży wyposażonej w:

- stanowiska dla uczniów do modelowania form odzieży,
- stanowisko dla nauczyciela z komputerem podłączonym do sieci lokalnej z dostępem do Internetu,
- manekiny krawieckie, tabele antropometryczne, materiały i przybory kreślarskie.

Metody pracy: pokaz z objaśnieniem, ćwiczenie praktyczne, studium przypadku.

Formy organizacyjne: Zajęcia powinny być prowadzone z wykorzystaniem zróżnicowanych form: indywidualnie i w parach. Należy je prowadzić w grupach maksymalnie do 15 osób.

Propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania efektów kształcenia

Sprawdzanie efektów kształcenia na podstawie obserwacji ćwiczeń przeprowadzania pomiarów krawieckich oraz planowanych zadań na zakończenie działu programowego: *Antropometria*.

W ocenie wykonanych ćwiczeń należy uwzględnić:

- dobór pomiarów krawieckich,
 - stosowanie poprawnej symboliki zapisów pomiarów krawieckich,
 - prawidłowe przeprowadzenie pomiarów krawieckich,
- oraz w przypadku uczniów podejmujących się dodatkowego ćwiczenia:
- dobór pomiarów krawieckich kontrolnych dla dwóch asortymentów,
 - opracowanie argumentów związanych z wprowadzeniem pomiarów kontrolnych.

W ocenie wykonywanych ćwiczeń można posłużyć się samooceną:

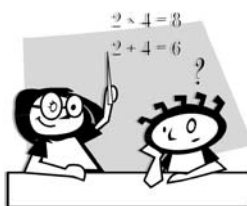
1. Prawidłowo dobrano pomiary krawieckie do asortymentu odzieżowego. TAK ☐ NIE ☐
2. Zastosowano poprawne zapisy symboli pomiarów krawieckich. TAK ☐ NIE ☐
3. Właściwie i samodzielnie przeprowadzono pomiary krawieckie. TAK ☐ NIE ☐

Formy indywidualizacji pracy uczniów dostosowane do potrzeb i możliwości uczniów

Zróżnicowanie wymagań związanych z wykonywaniem zadań:

- uczniowie przeciętni – samodzielne wykonanie zadania dla 4 asortymentów,
- uczniowie przejawiający trudności dydaktyczne – wykonanie zadania techniką *małych kroków* pod kierunkiem nauczyciela,
- uczniowie zdolni – samodzielnie wykonanie zadania dla 4 asortymentów oraz zadania dodatkowego.

Opracowanie własne na podstawie programu nauczania do zawodu: *Technik technologii odzieży* 311924 o strukturze przedmiotowej. KOWEŻIU. Warszawa 2012, s. 34 – 35.

► Indywidualizowanie pracy oraz dostosowanie programu do potrzeb i możliwości uczniów w zawodzie technik mechanik 311504

Przykład będzie dotyczył jednego z efektów kształcenia stanowiących podbudowę do kształcenia w grupie zawodów **PKZ(M.a):**

PKZ(M.a)(2) uczeń sporządza szkice części maszyn

W programie nauczania o strukturze przedmiotowej⁴ wymieniony efekt kształcenia został zamieszczony w przedmiocie *Podstawy konstrukcji maszyn*.

Tabela 2. Plan nauczania dla zawodu technik mechanik (na podbudowie kwalifikacji M.17. w zawodzie mechanik-monter maszyn i urządzeń).

Lp.	Obowiązkowe zajęcia edukacyjne	Klasa								Liczba godzin	
		I		II		II		IV		tygodniowo	łącznie
		I	II	I	II	I	II	I	II		
Przedmioty w kształceniu zawodowym teoretycznym											
1.	Podstawy konstrukcji maszyn	2	2	2	2					4	120
2.	Podstawy sterowania i regulacji maszyn	2	2	2	2					4	120
3.	Technologia montażu maszyn i urządzeń	3	3	3	3	2	2			8	240
4.	Podstawy technik wytwarzania			2	2	2	2			4	120

⁴ Program nauczania dla zawodu: *Technik mechanik 311505 na podbudowie kwalifikacji M.17 w zawodzie mechanik-monter maszyn i urządzeń* (program o strukturze przedmiotowej). KOWEŻIU, Warszawa 2012.

5.	Organizacja procesów produkcji						2	4		3	90
6	Działalność gospodarcza w branży mechanicznej					2				1	30
7.	Język obcy w branży mechanicznej					2				1	30
Łączna liczba godzin		7	7	9	9	8	6	4	0	25	750
Przedmioty w kształceniu zawodowym praktycznym											
8.	Konstrukcje maszyn	2	2							2	60
9.	Technologia mechaniczna			3	3	2	2			5	150
10.	Procesy produkcji						2	4		3	90
11.	Techniki wytwarzania			6	6	5	5			11	330
Łączna liczba godzin		2	2	9	9	7	9	4	0	21	630

Przedmiot *Podstawy konstrukcji maszyn* został podzielony na 2 działy:

- 1.1. Części maszyn i połączenia
- 1.2. Materiały konstrukcyjne

Poniżej zamieszczono fragment programu działu *Części maszyn i połączenia*, wiążący się z realizacją efektu kształcenia PKZ(M.a)(2) wraz z propozycjami indywidualizowania pracy uczniów oraz dostosowane programu do ich potrzeb i możliwości.

1.1. Części maszyn i połączenia

Efekt kształcenia	Uszczegółowione efekty kształcenia Uczeń po zrealizowaniu zajęć potrafi:	Materiał nauczania
PKZ(M.a)(2) Uczeń sporządza szkice części maszyn	PKZ(M.a)(2)1 wykonać szkice figur płaskich w rzutach prostokątnych;	• Zasady szkicowania. • Rzutowanie prostokątne i aksonometryczne. • Rysunki i uproszczenia. • Zasady wymiarowania rysunków.
	PKZ(M.a)(2)2 wykonać szkice brył geometrycznych w rzutach prostokątnych i aksonometrycznych;	
	PKZ(M.a)(2)3 wykonać szkice części maszyn odwzorowujące kształty zewnętrzne i wewnętrzne;	
	PKZ(M.a)(2)4 zwymiarować szkice typowych części maszyn;	
	PKZ(M.a)(2)5 zastosować uproszczenia rysunkowe do wykonania szkicu części maszyny.	

Planowane zadania (ćwiczenia)

1. Szkicowanie i wymiarowanie bryły w rzucie aksonometrycznym na podstawie modelu

Na podstawie otrzymanego modelu wykonaj szkic bryły w rzucie aksonometrycznym, stosując dimetrię ukośną, i zwymiaruj zgodnie z zasadami.

Zadanie uczniowie wykonują indywidualnie lub w parach.

2. Szkicowanie i wymiarowanie części maszyny w rzucie prostokątnym

Naszkicuj w rzutach prostokątnych i zwymiaruj otrzymaną część maszyny.

Zadanie uczniowie wykonują indywidualnie lub w parach.

Warunki osiągnięcia efektów kształcenia, w tym środki dydaktyczne, metody, formy organizacyjne

Zajęcia edukacyjne mogą być prowadzone w systemie klasowo-lekcyjnym oraz w:

- pracowni technologicznej, wyposażonej w: modele, przekroje, części maszyn, dokumentację techniczną urządzeń;
- pracowni rysunku technicznego, wyposażonej w: pomoce dydaktyczne do kształtowania wyobraźni przestrzennej, normy dotyczące zasad wykonywania rysunku technicznego maszynowego, dokumentacje konstrukcyjne maszyn i urządzeń.

Środki dydaktyczne: zestawy ćwiczeń, instrukcje do wykonywania ćwiczeń, pakiety edukacyjne dla uczniów, karty samooceny, karty pracy dla uczniów.

Zalecane metody dydaktyczne: dominującą metodą kształcenia powinna być metoda ćwiczeń. Wykonywanie ćwiczeń powinno być poprzedzone pokazem i objaśnieniem. Zadania otrzymywane przez uczniów powinny, oprócz treści polecenia, zawierać również opisy czynności niezbędnych do wykonania zadania (na przykład jako tok postępowania podczas realizacji ćwiczenia). Uczniowie mogą pracować samodzielnie lub w parach.

Formy organizacyjne: zajęcia powinny być prowadzone indywidualnie i w parach. Zajęcia powinny odbywać się w grupie do 15 uczniów.

Propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania efektów kształcenia

Kryteria oceny zadania 1 uwzględniają: odręczne wykonanie i zwymiarowanie szkicu zgodnie z zasadami dimetrii ukośnej (rzuty wykonane w układzie osi współrzędnych X, Y, Z, poprawnie wyznaczony rzut główny, wymiary bryły na poszczególnych rzutach skrócone w zależności od rzutowania płaszczyzny, narysowane linie wymiarowe równoległe do danej płaszczyzny rzutowania, wymiary wpisane nad liniami wymiarowymi i niepowtarzające się).

Kryteria oceny zadania 2 uwzględniają: szkic części maszyny wykonany i zwymiarowany zgodnie z zasadami rzutowania prostokątnego: poprawnie wyznaczony rzut główny, wymiary umieszczone na odpowiednich rzutach, przedmiot kompletnie zwymiarowany, ale bez powtarzania wymiarów, linie wymiarowe nie przecinają się.

Na ocenę wpływa również stopień samodzielności pracy ucznia rozwiązującego zadanie.

Po wykonaniu ćwiczeń uczeń może dokonać samooceny, posługując się sprawdzianem osiągnięć. Przykładowe pytania:

1. Czy potrafię narysować układ współrzędnych w dimetrii ukośnej? TAK ☐ NIE ☐
2. Czy potrafię wykonać szkic w dimetrii ukośnej? TAK ☐ NIE ☐
2. Czy potrafię wykonać rzuty prostokątne części maszyn? TAK ☐ NIE ☐
3. Czy potrafię poprawnie zwymiarować bryłę? TAK ☐ NIE ☐

Do oceny osiągnięć edukacyjnych uczących się proponuje się również stosowanie testów praktycznych.

Formy indywidualizacji pracy dostosowane do potrzeb i możliwości uczniów.

1. Zróżnicowanie stopnia trudności zadań i ćwiczeń. Uczniowie otrzymują do naszkicowania i zwymiarowania bryły oraz części maszyn o różnym stopniu złożoności.
2. Różne formy organizacyjne – praca indywidualna lub praca w parach z doбором par typu tutoring.
3. Różny stopień wsparcia udzielanego przez nauczyciela:
 - praca samodzielna (uczniowie zdolni i przeciętni),
 - wykonanie zadania techniką *małych kroków* pod kierunkiem nauczyciela (uczniowie mniej zdolni),
 - dodatkowe zadania z ograniczonym komentarzem dotyczącym sposobu wykonania (uczniowie zdolni i sprawni – wykonujący zadania szybciej).

Opracowanie własne na podstawie programu nauczania do zawodu: Technik mechanik 311505 na podbudowie kwalifikacji M.17 w zawodzie mechanik-monter maszyn i urządzeń (program o strukturze przedmiotowej). KOWEŻIU, Warszawa 2012.

Maria Kaczmarek i dr Jerzy Kropka są konsultantami w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2014/2015

■ KURSY DOSKONALĄCE:

- Ewaluacja programów nauczania dla zawodu
- Dostosowanie programów nauczania do warunków szkoły
- Planowanie procesu dydaktycznego
- Tworzenie narzędzi pomiaru dydaktycznego przez nauczycieli kształcenia zawodowego

Kontakt: dr Jerzy Kropka, tel.: (32) 259 98 48, e-mail: zawodowe@womkat.edu.pl

- Metodyka pracy kadry dydaktycznej na pozaszkolnych formach kształcenia ustawicznego
- Metody nauczania rozwijające efekty wspólne w kształceniu zawodowym ze szczególnym uwzględnieniem: JOZ, KPS, OMZ
- Metody nauczania rozwijające efekty wspólne w kształceniu zawodowym ze szczególnym uwzględnieniem: PDG, KPS, OMZ

Kontakt: Maria Kaczmarek, tel.: (32) 259 98 48, e-mail: mkaczmarek@womkat.edu.pl

■ SZKOLENIA DLA RAD PEDAGOGICZNYCH:

- Monitorowania stopnia opanowania przez uczniów umiejętności z podstawy programowej kształcenia w zawodach
- Ewaluacja programów nauczania dla zawodu
- Dostosowanie programów nauczania do warunków szkoły

Kontakt: dr Jerzy Kropka, tel.: (32) 259 98 48, e-mail: zawodowe@womkat.edu.pl

- Praca w grupie i indywidualna w świetle realizacji podstawy programowej kształcenia w zawodach
- Jak konstruować plany nauczania i programy nauczania kwalifikacyjnych kursów zawodowych (KKZ)?

Kontakt: Maria Kaczmarek, tel.: (32) 259 98 48, e-mail: mkaczmarek@womkat.edu.pl

POSTAĆ I DOKONANIA KAROLA GODULI W EDUKACJI REGIONALNEJ

BARBARA I ADAM PODGÓRSCY

W ostatnich kilku, nawet kilkunastu latach obserwujemy znaczne zainteresowanie wielu środowisk, w tym regionalistów, historyków, nauczycieli oraz osób prywatnych życiem i osiągnięciami jednego z największych twórców potęgi przemysłowej Górnego Śląska – Karolem Godulą. Człowiekiem legendą, który z pozycji mało chyba znaczącego członka warstwy mieszczańskiej wzniósł się na wyżyny kapitalistycznej potęgi finansowej i gospodarczej, przez co ochrzczony został przydomkiem *króla węgla i cynku*. Do historii przeszedł też jako człowiek, który dokonał niebywałego gestu – ustanowienia w testamencie główną spadkobierczynią ogromnego majątku małej dziewczynki z gminu, Joanki Grycik (w zapisie niemieckim Gryzik), później nobilitowanej przez króla Prus do godności szlacheckiej jako Johanna von Schomberg-Godulla, po zamążpójściu znanej jako grafina von Schaffgotsch.

Zarazem otacza Godulę czarna legenda, przejawiająca się w licznych na poły fantastycznych opowieściach, zmyśleniach, ludowych berach i bojkach. Ten wizerunek Goduli w ostatnim okresie bywa wybielany przez przypisywanie mu cech i zasług, które przydawane bez umiaru ulegają przerysowaniu.

Nie był wyjątkiem, jak chcą niektórzy apologety. Przed nim, współcześnie z nim, i nieco po nim, w epoce wczesnego kapitalizmu górnośląskiego działali i odnosili sukcesy, wcale nie mniejsze, a może większe także: Hoym, Reden, Renard, Donnersmarckowie, Ballestremowie, Schaffgotschowie, Friedländerowie, Aresien, Winckler i wielu, wielu

innych. Nie był wcale przykładem uczciwości w interesach, nie był prekursorem tego, co dziś nazywamy społeczną odpowiedzialnością i odpowiedzialnością biznesu.

Mimo to, rozlicznymi dokonaniem zasłużył na uznanie, pamięć i szacunek. Skazany na zapomnienie, obecnie powraca do świadomości powszechnej. Warto, aby w procesie edukacji regionalnej zarówno nauczyciele, jak i uczniowie, wykorzystali ten fakt.

Trzeba jednak czynić to umiejętnie, bowiem żadnej postaci historycznej, którą chcielibyśmy polecić jako wzorzec osobowy, tak dzieciom, jak dorosłym, nie wolno ukazywać według prostych schematów dydaktycznych, oznajmiając odbiorcom, że X, Y czy Z, był postacią wielką, nieprzeciętną, wyjątkową, godną najwyższej czci i wiecznej pamięci, oczekując przyjęcia tej tezy na wiarę. Jest to przekaz płaski, niewiarygodny, niezachęcający do przyswojenia, a wręcz skłaniający do jego odrzucenia. Bohatera historycznego należy przedstawić w całej złożoności jego osobowości, pokazując jasne i ciemne strony postaci, jej działania i zaniechania, wszystko w skomplikowanym splocie sytuacji rodzinnej, społecznej, gospodarczej i politycznej. Nie wolno pomijać kwestii niejednoznacznych i niewygodnych

Karol Godula świetnie nadaje się do prezentacji w ramach edukacji regionalnej. Istnieją bowiem solidne podwaliny percepcji jego sylwetki w świadomości społecznej. Interesujące wyniki przyniosły badania przeprowadzone przez zespół socjologów Uniwersytetu Śląskiego, w ramach projektu realizowanego przez Fundację dla Śląska, pod

nazwą: *Śląsk w Europie – ja Ślązak, ja Polak, ja Europejczyk*. Zespół badawczy, posługując się ankietą audytoryjną, określił na reprezentatywnej grupie młodzieży w szkołach gimnazjalnych i średnich województwa śląskiego poziom elementarnej wiedzy historycznej o regionie i znajomość Ślązaków zasłużonych dla Górnego Śląska i Polski. Wyniki były zaskakujące i zadziwiające, bowiem uczniowie potrafili wskazać niemal wyłącznie Wojciecha Korfante-go (31% wskazań) oraz Karola Godulę (13% wskazań)¹. Badania jednoznacznie pokazały, że znajomość lokalnej historii wśród śląskiej młodzieży jest nikła.

Nie jest naszym zamiarem przytaczanie smutnych analiz. Zdaniem autorów opracowania winy należy szukać w warszawocentrycznych programach nauczania historii w szkołach oraz marginalizowaniu znaczenia nauczania edukacji regionalnej. Adam Bartoszek w cytowanych badaniach zauważył, że polonocentryczny program nauczania ogranicza patriotyzm do kręgu odcieranych symboli bez odniesienia do regionalnych, lokalnych przykładów.

Dlatego warto wykorzystać – co uważa dr Izabella Kaczmarzyk² – fenomen: (...) *dzięki któremu Karol Godula skutecznie opuścił smugę historycznego cienia i zajął należne mu miejsce wśród ważnych dla Śląska postaci. Rudzki przemysłowiec stał się dzięki temu częścią symbolicznego śląskiego uniwersum kulturowego, czego wyrazem stał się fakt, że przypadającą 6 lipca 2013 roku 165. rocznicę śmierci Goduli uczcił sejmik województwa śląskiego, a radni zaapelowali o przywracanie pamięci o tym „wielkim i szlachetnym Górnoślązaku, który może być wzorem do naśladowania także w naszych czasach”, podkreślając, że „(...) jego przedsiębiorczość, odwaga w podejmowaniu decyzji, determinacja w podejmowaniu decyzji, determinacja we wprowadzaniu innowacyjnych rozwiązań, zaowocowała zbudowaniem największego imperium gospodarczego na Górnym Śląsku i jednego z największych w Europie”³.*

Nauczyciele regionaliści, którzy chcieliby przedstawić uczniom postać Goduli, mają w tej chwili ułatwione

¹ A. Bartoszek, T. Nawrocki, J. Kijonka-Niezabitowska: *Tożsamość młodych Ślązaków. Między patriotyzmem lokalnym a europejskością*. Katowice 2009, s. 31.

² I. Kaczmarzyk: *Karol Godula – rewitalizacja pamięci*. W: *Godulowe silva rerum*. Redakcja B. i A. Podgórcy. Ruda Śląska 2014, s. 34.

³ *Śląscy radni uczcili pamięć Karola Goduli*, <http://www.tvp.pl/katowice/aktualnosci/spoleczne/slascy-radni-uccili-pamiec-karola-goduli/11626446> [dostęp: 8.07.2013].

zadanie. Ukazało się bowiem wiele poświęconych mu publikacji, zarówno naukowych, jak i popularnonaukowych, a także zgoła nienaukowych, beletrystycznych. Spośród tych ostatnich warto wymienić: *Księgę Raziela* Krystiana Gałuszki (Katowice, 2008), *Zostać milionerem według Karola Goduli* Krzysztofa Lewandowskiego (Katowice, 2010) i tegoż nieco zmienioną wersję *Karol Godula. Zostać milionerem* (Warszawa, 2014) oraz *Godulową sagę. Rzecz o Karolu Goduli* Jerzego Buczyńskiego (Czerwionka-Leszczyny, 2012).

Całkiem niedawno w rewitalizację pamięci o Karolu Goduli włączył się Klub Nauczyciela Regionalisty, funkcjonujący przy RODN „WOM” w Katowicach. Cenną pomocą, jaką uzyskali edukatorzy, jest praca zbiorowa *W kręgu Karola Goduli. Informacje i inspiracje dydaktyczne*, pod redakcją Łucji Staniczek i Haliny Nocoń (Katowice, 2013). Przyniosła ona inspirowane, wzbogacające proces nauczania, materiały źródłowe i dydaktyczne, a nawet grę edukacyjną.

Obecnie w ręce pasjonatów – godulologów – trafia obszerna publikacja pt. *Godulowe silva rerum*, pod redakcją Barbary i Adama Podgórskich (Ruda Śląska, 2014), wydana wspólnym staraniem Rudzkiego Towarzystwa Przyjaciół Drzew Organizacji Pożytku Publicznego i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rudzie Śląskiej. Książka to plon zespołowej pracy, której sens nadają osobiste i zindywidualizowane fascynacje autorów postacią Karola Goduli. Pomysłodawcy i redaktorzy opracowania nikomu nie narzucali tematów, nie proponowali określonych ujęć i aspektów. Książka od początku do końca miała być właśnie *Godulowym silva rerum*, a więc lasem rzeczy, *vorago rerum, olla potrida*, torbą dworską, wirydarzem, *ogrodem nie plewionym*, po prostu zbiorem rozmaitych wiadomości i artykułów różnego pochodzenia, treści i formy.

Znajdujemy w niej zarówno esej Krystiana Gałuszki i gawędę śląską Norberta Klosy, poważne, naukowe rozprawy Izabeli Kaczmarzyk i Przemysława Noparlika, opracowania o domu Goduli, polemiczne rozmyślenia o nazwisku Goduli, artykuły z dawnej śląskiej prasy niemieckiej, a także *miscellanea* różnego typu: filatelistyczne, numizmatyczne, literackie wraz z panoramą ciekawych i pożytecznych aneksów.

Pragniemy zwrócić wśród nich uwagę na zaktualizowane kalendarium Godulowe, na bibliografię przedmiotową skrzętnie spisana przez Joannę Filipiak, na cenne zestawienie dawnych dokumentów dotyczących Rudy, dokonane przez Przemysława Noparlika, na liczne ciekawostki i na scenariusz przedstawienia autorstwa Anny Morajko. Wreszcie, niezbędny indeks osobowy zestawiony przez Sebastiana Brudysa.

W publikacji zarysowały się dwa wiodące wątki tematyczne. Pierwszy to funkcjonowanie postaci Karola Goduli w przekazie historycznym, w pamięci zbiorowej, w świadomości publicznej i we współczesnym odbiorze społecznym. Drugi nurt, to rozważania dotyczące miejsca zamieszkania i pracy Karola Goduli.

Dzięki wszystkim wymienionym pozycjom Karol Godula powraca na należną mu pozycję w dziejach i naszej świadomości. Jednak pragnienie głębszej wiedzy pozostaje. Do rzetelnego, drobiazgowego i krytycznego zbadania oraz wykorzystania pozostają ponad dwie setki jednostek archiwalnych dotyczących Goduli i Schaffgotschów w Archiwum Państwowym w Katowicach, w oddziałach katowickich i gliwickich.

Dlaczego potrzebna jest prawdziwa, głęboka i rzetelna wiedza o Karolu Goduli? Dlatego, że jej brakuje! Dlatego, że zamiast niej nadal funkcjonują

baśnie i legendy, kłamstwa i zmyślenia. Palicho, gdy są one tworzywem utworów literackich. Niestety jest to, że w Encyklopedii PWN nie ma hasła: Karol Godula. Niestety jest to, że w Polskim Słowniku Biograficznym wciąż jest bajkowy biogram Goduli, Niestety jest hasło Godula w Wikipedii, przynoszące stek bałamutnych pseudoinformacji. A już tragedią są opracowania internetowe i całe portale tworzone ze szczerej i szlachetnej, ba, nawet zasługującej na uznanie pasji, przez rzesze amatorów, powielające niedorzeczności. Tego rodzaju banialuki są niezwykle szkodliwe, gdyż bywają masowo, bezkrytycznie powielane przez tysiące uczniów, studentów, nauczycieli, dziennikarzy. Ludzi, którym nie starcza chęci i czasu na poszukiwania wiedzy niezakłamej, rzetelnej. Dzieje się tak, bowiem kłamstwo raz zapisane w Internecie, staje się nieśmiertelnym i przyjmowanym bezrefleksyjnie.

Z nieprawd, z fikcji Janków spod Bytomia⁴ i z Morcinkowego *Pokładu Joanny*⁵, czy *Diabła z Rudy* Gerarda Szendzielorza⁶, nieustannie czerpią inspiracje liczni epigoni. Czytelnicy karmieni są wiadomościami, które chyba objawiły się autorom, bo nie sposób dociec skąd mogły pochodzić.

Tymczasem nie brakuje prawdziwych zagadek związanych z tajemniczą postacią Goduli, czekających na rozwikłanie. Wciąż pojawiają się kolejne. Można rzec bez zbytniej przesady, że wraz z każdą nowo otwieraną kwestią, z każdym nowym polem poszukiwań, pojawiają się liczne łamigłówki.

Uczmy się więc regionalizmu, przedstawiamy historię, bo to nasza tożsamość. Ale róbmy to rzetelnie, opierając się na udokumentowanych faktach. Przedstawiamy legendy jako legendy, a zagadki jak zagadki, a nie dorabiamy wydumanych rozwiązań.

Barbara i Adam Podgórscy są autorami 55 książek i około 4900 publikacji medialnych, dziennikarskich, działaczami obywatelskimi, regionalistami, animatorami kultury, propagatorami języka i tradycji śląskich.

⁴ Klechda Janka spod Bytomia legła u podstaw rozważań w publikacji wydanej z okazji nadania imienia Goduli Wyższej Szkole Przedsiębiorczości w Chorzowie.

⁵ Wilhelm Szewczyk na łamach „Dziennika Zachodniego” nr 37 z 10 III 1982, na s. 3, pisze: *Gustaw Morcinek w „Pokładzie Joanny” powtarza o nim (Goduli – BAP) wierutne brednie, za nim, o dziwo niczego nie dodając od siebie, cytuję je tak wytrawny znawca przemysłu na ziemiach polskich, jak Aleksander Bocheński, w drugim tomie swych „Wędrowek po dziejach przemysłu polskiego” z roku 1969.*

⁶ Autor publikacji *Prawdziwe dzieje Karola Goduli* w „Gońcu Górnos Śląskim” nr 50 z 14 XII 1961 r., s. 4, twierdzi, że (...) autor *Diabła z Rudy* starał się raczej przedstawić tylko obiektywną rzeczywistość. Włos na głowie się jeży!

KARA W PRZEDSZKOLU CZY SYSTEM MOTYWACYJNY?

TERESA POTRZEBOWSKA

Dzisiejsze nieśmiałe dziecko, to to, z którego wczoraj się śmialiśmy.

Ronald Russell

Dziecko przychodząc na świat, przynosi ze sobą pewien bagaż cech genetycznych. Warunkują one sposób funkcjonowania w życiu – temperament, cechy osobowości. Jeżeli jednak np. powodem braku akceptacji ze strony grupy rówieśniczej są określone zachowania, można poprzez wychowanie je modyfikować.

Rodzice chętnie posyłają do przedszkola swoje pociechy, mając nadzieję na ich lepszy i bardziej wszechstronny rozwój. Przedszkole może wspomagać i uzupełniać oddziaływania domu rodzinnego, a jednocześnie rozwijać nowe zdolności i umiejętności dziecka. Nauczycielka pomaga rodzicom ukierunkowywać ich pracę wychowawczą, ukazując nieprawidłowości i pokazując metody działań, pamiętając zawsze, że najważniejsze jest dobro dziecka. To, jakimi ludźmi będą w przyszłości nasze dzieci, zależy bowiem przede wszystkim od rodziców, gdyż to rodzina jest odpowiedzialna za wychowanie, a przedszkole może jedynie wspierać rodziców w ich działaniach.

Brzmi ładnie, ale jak jest w rzeczywistości, wiemy wszyscy. Zaganiani rodzice nie zawsze mają czas, by przemyśleć swoje działania wychowawcze, nie lubią słuchać porad, a co gorsza nie mają czasu dla dziecka (by z nim pobyc, poczytać, porozmawiać, przytulić). Generuje to wiele trudności w aklimatyzacji dzieci w grupie rówieśniczej.

W tej sytuacji nie do przecenienia jest rola nauczyciela przedszkola, który powinien w mądry i przyjazny dla dziecka sposób pomóc mu w trudnych dla niego

sytuacjach, właściwie ustalić system zasad i wartości w jego codziennym funkcjonowaniu w grupie rówieśniczej oraz pozytywnie wzmacniać zachowania pożądane i eliminować te nieakceptowane. Wymaga to od nas przemyślenia systemu motywacyjnego.

W programach wychowawczych przedszkoli powstają zapisy: *system kar i nagród*. Sposób rozumienia tego pojęcia i jego wprowadzenia musimy skonsultować z partnerami, m.in. z rodzicami. Chodzi nie tylko o akceptację, ale również o kontynuowanie tych oddziaływań w warunkach domowych, a to znaczy, że rodzice muszą zrozumieć, czemu system ma służyć.

Słowo *kara* źle się kojarzy, a dla wielu jest jednoznaczne. W planie jednego z przedszkoli znalazłam zapis: *formy wzmocnień negatywnych*. Jakbyśmy tego nie nazwali, musi być to system przemyślany, taki, który nie upokarza dziecka, a wskazuje mu sposoby postępowania. Z moich doświadczeń wynika, że nagradzając dziecko za starania, uzyskujemy w sumie lepsze wyniki niż wtedy, gdy karzemy je za każde najdrobniejsze uchybienie. Owszem, kara też spełnia swoją funkcję. Jej zadaniem jest po pierwsze odstraszać i zniechęcać do robienia rzeczy zakazanych, a po drugie informować dziecko, co złe, szkodliwe i niebezpieczne. Kara jest metodą, która nie uczy nowych zachowań i nie daje dziecku nic w zamian. Skuteczność kary zależy od tego, czy dziecko uświadamia sobie związek czynu i kary. Rozważmy, czy istnieje sposób po-

stępowania, który mógłby dzieciom pomóc, nie piętnując.

Trzeba podkreślić, że największe znaczenie w wychowaniu dziecka mają oddziaływania pozytywne, takie jak zachęta, uznanie, pochwała, czyli po prostu nagroda. Wszystkie formy nagradzania mają bardzo duży wpływ na uczucia dziecka i kierują jego postępowaniem. Dlatego w pracy wychowawczej nauczyciela przedszkola powinny dominować takie sposoby oddziaływania na postępowanie dziecka, które sprawiają mu przyjemność, dają poczucie zadowolenia, a tym samym najlepiej mobilizują do pożądanego wychowawczo postępowania. Ja bardzo często stosuję rozmowę. Tak, rozmowę choć wiele osób sądzi, że rozmowa z tak małym dzieckiem nie ma sensu. Nic bardziej mylnego. Dzieci lubią być traktowane *po doroślemu*, a rozmowę z nauczycielem traktują często w zależności od sytuacji jak nagrodę lub jak karę.

Dlaczego to piszę? Bo miałam ostatnio okazję zobaczyć, jak funkcjonuje wspomniany system w grupie 3, 4-latków w jednym z przedszkoli. Na tablicy wykaz dzieci, a obok ocena zachowań w formie czerwonych i **czarnych** serduszek. Tablica dostępna ogólnie, każdy widzi, kto jest ukarany. Ale za co? Nie wiadomo. Pani wie.

Pytania: Czy rodzice znają ten system? Czy wiedzą, za co można dostać czarne lub czerwone serduszek? I co najważniejsze: Czy zaakceptowali ten sposób nagradzania i karania dzieci? I jeszcze jedno: Jakie korzyści ma nauczyciel i dzieci ze stosowania tego systemu? Czy dzieci wiedzą, że nagrodzone lub napiętnowane jest zachowanie, a nie samo dziecko? Śmiem wątpić.

Zostawiam te pytania bez odpowiedzi. Ale jedno chcę powiedzieć: takie napiętnowanie dziecka (nie zachowania) jest bardzo dolegliwe, ale na pewno niezrozumiałe dla dziecka. Z czasem przyzwyczai się do tej sytuacji i skoro nie potrafi jej zrozumieć, będzie ciągle postrzegane z tej złej strony, bo nie zmieni swojego zachowania, nie rozumiejąc, co robi źle.

Literatura:

1. *Encyklopedia pedagogiczna*. Red. W. Pomykało. Warszawa 1993.
2. Jundziłł I.: *Nagrody i kary w wychowaniu*. Warszawa 1986.
3. Maciszek J.: *Nagroda i kara w wychowaniu dziecka*. Warszawa 1975.
4. *Z praktyki wychowania przedszkolnego*. Red. A. Klim-Klimaszewska. Siedlce 2005.

Teresa Potrzebowska jest doradcą metodycznym z wychowania przedszkolnego, nauczycielem w Przedszkolu Miejskim nr 8 w Świętochłowicach.

KOMPETENCJE SPOŁECZNE I OBYWATELSKIE...

W jaki sposób można je rozwijać w szkołach?

ALDONA FERDYN, MAŁGORZATA JĘDRZEJEK,
IZABELA KURZYCA, SYLWIA SOBCZYK, IWONA STANULCZYK

Dzisiejszy świat, zmiany zachodzące wokół nas, szybkie tempo rozwoju przyczyniają się do nabywania coraz to nowej wiedzy i umiejętności w różnych dziedzinach. Jeśli wiedzę i umiejętności powiążemy z postawami i zachowaniami, to wówczas możemy mówić o nabyciu kompetencji w danej dziedzinie. W załączniku do *Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie*, zostały określone *Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie – Europejskie Ramy Odniesienia*; należą do nich:

- 1) porozumiewanie się w języku ojczystym,
- 2) porozumiewanie się w językach obcych,
- 3) kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne,
- 4) kompetencje informatyczne,
- 5) umiejętność uczenia się,
- 6) kompetencje społeczne i obywatelskie,
- 7) inicjatywność i przedsiębiorczość,
- 8) świadomość i ekspresja kulturalna.

Kompetencje kluczowe są jednako ważne, a ich rozwijanie pomaga w dobrym funkcjonowaniu w społeczeństwie. W tym artykule zajmiemy się **kształtowaniem kompetencji społecznych i obywatelskich**, czyli osobowych i interpersonalnych. Kompetencje te przygotowują młodych ludzi do bycia aktywnymi i świadomymi obywatelami. Pomagają w rozumieniu, czym jest demokracja, sprawiedliwość,

równość, prawa człowieka, obywatelstwo i prawa obywatelskie. We wstępie *Karty Edukacji Obywatelskiej i Edukacji o Prawach Człowieka* czytamy, że *Edukacja odgrywa zasadniczą rolę w promowaniu podstawowych wartości Rady Europy: demokracji, praw człowieka oraz rządów prawa, a także zapobieganiu naruszeniom praw człowieka*¹. Edukacja uczniów w tym zakresie od najmłodszych lat wpisana jest najważniejsze akty prawne oświaty. W preambule do Ustawy o systemie oświaty zapisano: *Szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności*. Sięgając do podstaw programowych, już w celach wychowania przedszkolnego znajdziemy m.in. zapisy o rozwijaniu umiejętności społecznych dzieci, budowaniu dziecięcej wiedzy o świecie społecznym, kształtowaniu u dzieci poczucia przynależności społecznej oraz postawy patriotycznej. W podstawie programowej kształcenia ogólnego na wszystkich etapach edukacyjnych zapisano, że: *W procesie kształcenia ogólnego szkoła kształtuje u uczniów postawy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawczą, kreatywność, przedsiębiorczość, kulturę osobistą, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowanie*

inicjatyw oraz do pracy zespołowej. Ponadto w rozwoju społecznym uczniów bardzo ważne jest kształtowanie m.in. postawy obywatelskiej oraz podejmowanie przez szkołę odpowiednich kroków w celu zapobieżenia wszelkiej dyskryminacji. Nauczanie oparte na wartościach demokratycznych i prawach człowieka powinno być prowadzone przez wszystkich nauczycieli, niezależnie od tego, jakiego przedmiotu nauczają. Potwierdzają to zapisy w *Karcie Edukacji Obywatelskiej i Edukacji o Prawach Człowieka Rady Europy: Edukacja obywatelska i edukacja o prawach człowieka to proces trwający całe życie. Skuteczne uczenie się w tej dziedzinie wymaga zaangażowania się wielu podmiotów, w tym decydentów, nauczycieli i pedagogów, osób uczących się, rodziców, instytucji edukacyjnych, władz oświatowych, urzędników służby cywilnej, organizacji pozarządowych, organizacji młodzieżowych, mediów oraz ogółu społeczeństwa*².

W minionym roku szkolnym Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach w partnerstwie z czterema szkołami podstawowymi naszego regionu prowadził pilotażowy program: *Szkoła demokracji – Szkoła samorządności*. Program został opracowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie i był realizowany w ponad osiemdziesięciu szkołach na terenie całego kraju. Jego celem było doskonalenie nauczycieli i rozwijanie ich kompetencji poprzez szkolenie rad pedagogicznych w zakresie edukacji obywatelskiej i edukacji na rzecz praw człowieka. *Edukacja obywatelska i edukacja o prawach człowieka są ściśle ze sobą powiązane i wzajemnie się wspierają*³. Program opierał się na publikacji Rady Europy *Edukacja obywatelska i edukacja na rzecz praw człowieka jako zadanie wszystkich nauczycieli*⁴. Opisane w niej kompetencje mają m.in. wzmocnić rolę nauczyciela. Zostały one podzielone na cztery grupy:

- A: Rozumienie edukacji obywatelskiej (EO) oraz edukacji na rzecz praw człowieka (EPC) i pogłębienie wiedzy z tego zakresu.

¹ Karta Edukacji Obywatelskiej i Edukacji o Prawach Człowieka Rady Europy. Przyjęta w ramach Zalecenia Rec(2010)7 Komitetu Ministrów, s. 3.

² Karta Edukacji Obywatelskiej i Edukacji o Prawach Człowieka Rady Europy..., s. 8 – 9.

³ Tamże, s. 7.

⁴ P. Brett, P. Mompoin-Gaillard, M. H. Salema: *Edukacja obywatelska i edukacja na rzecz praw człowieka jako zadanie wszystkich nauczycieli. Opis kompetencji nauczycielskich i sposobów ich rozwijania*. Rada Europy, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2012.

- B: Nauczanie EO/EPC: planowanie, wychowanie, nauczanie i ocenianie.
- C: EO/EPC w działaniu: partnerstwo i zaangażowanie społeczności lokalnej.
- D: Ewaluacja EO/EPC.

W realizację programu *Szkoła demokracji – Szkoła samorządności* zostały zaangażowane całe rady pedagogiczne szkół biorących w nim udział. Nauczyciele podczas spotkań warsztatowych mogli rozwijać kompetencje EO/EPC ze wszystkich grup. Warsztatowo pracowali nad rozumieniem, celami, zadaniami, kluczowymi podstawami oraz zasadami EO/EPC, planowali strategie i dobór metod nauczania. Uczestnicy mogli zweryfikować własny warsztat pracy, swój styl nauczania, sposób komunikacji. Praca w programie wymagała korzystania z różnorodnych źródeł informacji, nawiązywania lub rozwijania współpracy ze środowiskiem lokalnym danej szkoły. Nauczyciele mogli przekonać się, że edukacja obywatelska i edukacja na rzecz praw człowieka może być realizowana przez każdego nauczyciela, niezależnie od tego, jakiego przedmiotu uczy. Sprawdzili, że EO/EPC wpisuje się w treści podstawy programowej z każdego przedmiotu. Zadania realizowane w ramach programu pomagały spełnić wymagania we wszystkich obszarach ewaluacji określonych w Rozporządzeniu MEN z dnia 10 maja 2013 r. *zmieniającego rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego*. Włączenie całej rady pedagogicznej w realizację programu, budowanie kompetencji zespołowych przyczyniło się do stworzenia demokratycznej kultury szkoły.

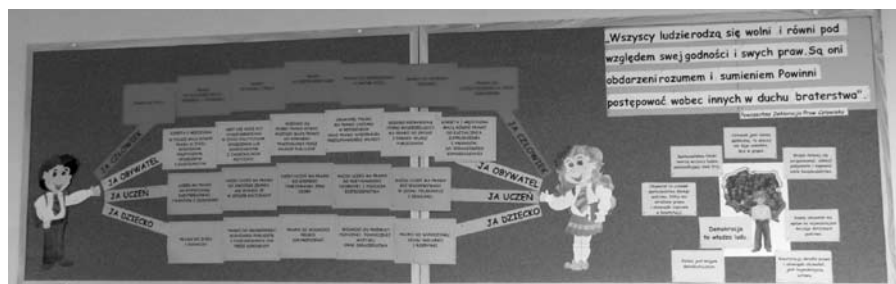
W programie uczestniczyły cztery szkoły partnerskie z naszego regionu:

- Szkoła Podstawowa nr 6 im. Hanka Sawickiej w Siemianowicach Śląskich, koordynator szkolny Izabela Kurzyca,
- Miejska Szkoła Podstawowa nr 12 im. Jana Demarczyka w Piekarach Śląskich, koordynator szkolny Iwona Stanulczyk,
- Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Bobrownikach, koordynator szkolny Małgorzata Jędrzejek,
- Szkoła Podstawowa im. Stanisława Polakowskiego w Strzyżowicach,

koordynator szkolny Sylwia Sobczyk.

Dzięki dużemu zaangażowaniu szkół w realizację programu nauczyciele przeprowadzili zajęcia, które dla uczniów były ciekawe i pobudzały do twórczego myślenia. Ich tematyka to np.: *Konstytucja naszej grupy, Dzieci w świecie praw, Dlaczego w życiu ważna jest tolerancja? Czy znasz swoje prawa? Jesteśmy członkami społeczeństwa, Demokracja – co to takiego? Bądźmy tolerancyjni – niepełnosprawni są wśród nas, My dzieci mamy swoje prawa, ale również mamy obowiązki*. Odbędzie się lekcja pokazowa dla grona pedagogicznego i rodziców nt. *Co by było, gdyby świat był płaski?* (poświęcona prawom człowieka, edukacji i czasowi wolnemu, ubóstwu i wykluczeniu społecznym). Uczniowie o prawach człowieka wypowiadali się nie tylko słownie; powstały plakaty, gazetki ściennie, wystawy, mapy lokalnych partnerów działających w otoczeniu szkoły. Rozwijano lub nawiązywano współpracę ze środowiskiem, np. ze schroniskiem dla zwierząt. Samorząd szkolny jednej ze szkół zorganizował debatę wśród uczniów klas VI nt. *Czy prawa dziecka są przestrzegane na świecie?* Nauczyciele pracowali z uczniami aktywizującymi metodami nauczania, na których oparte jest nauczanie w demokracji.

Poniżej przykład jednej z imprez zorganizowanych w ramach projektu. W taki sposób Szkoła Podstawowa nr 6 im. Hanka Sawickiej w Siemianowicach Śląskich obchodziła Szkolny Dzień Praw Człowieka. Obchody rozpoczęli nauczyciele i pracownicy szkoły, którzy od pierwszej lekcji na białych T-shirtach prezentowali hasła *Deklaracji praw człowieka*. Uczniowie klas I – III ubrani w stroje dzieci z różnych stron świata, pokazywali, że pomimo różnic w wyglądzie wszystkie dzieci na świecie mają takie same prawa. Następnie cała społeczność szkolna zgromadziła się na sali gimnastycznej, aby zobaczyć przedstawienie pt. *Król Maciuś I i prawa dzieci*. Uczniowie klas V w prostej treści spektaklu pokazali zagadnienia dotyczące *Konwencji o prawach dziecka*. Szkolny chór przygotował repertuar, mówiący o równości, tolerancji i pokoju, uczennice klas V oraz uczniowie klasy III układ choreograficzny do piosenki *Kolorowe dzieci* M. Jeżowskiej. Uroczystość udało się zorganizować w atrakcyjny sposób także dzięki nawiązaniu współpracy z Rzecznikiem Praw Dziecka i UNICEF, którzy zaopatrzyli szkołę w stosowne materiały dydaktyczne. Podsumowaniem wydarzeń było wręczenie dzieciom książeczek z omówieniem *Konwencji o prawach dziecka* i odblasków z numerami Dziecięcego Telefonu Zaufania Rzecznika Praw Dziecka.

Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Bobrownikach

Szkoła Podstawowa nr 6 im. Hanka Sawickiej w Siemianowicach Śląskich

Opinie nauczycieli po realizacji programu *Szkoła demokracji – Szkoła samorządności* w szkołach:

Bez wątpienia w czasie realizacji programu „Szkoła demokracji – Szkoła samorządności” dużo i na wiele sposobów mówiliśmy o prawach człowieka. Uczniowie mogli utrwaląć sobie poruszane treści. Zauważyliśmy, że dzieci i młodzież lepiej uświadamiają sobie potrzebę respektowania praw innych. Aktywnie zaangażowały się w miejską

inicjatywę „Dnia dla wolności”, w którym w sposób szczególnie solidaryzowaliśmy się z narodem ukraińskim w jego staraniach o uzyskanie pełnej wolności i demokracji. Samorząd szkolny zorganizował debatę wśród uczniów klas VI nt. „Czy prawa dziecka są przestrzegane na świecie?”. Potwierdza się zatem, że podjęta tematyka zainteresowała uczniów i wywołała u nich refleksje. W przyszłości chętnie będziemy powracać do tych problemów w podobnej formie.

Aurelia Tomaszewska
SP nr 6 im. Hanki Sawickiej
w Siemianowicach Śląskich

Dzięki udziałowi w programie „Szkoła demokracji – Szkoła samorządności” rozwijaliśmy kompetencje społeczne i obywatelskie. Przyczyniło się to do osiągnięcia wysokiej jakości pracy szkoły, pozytywnie wpłynęło na atmosferę oraz przygotowanie uczniów do świadomego uczestnictwa w życiu społecznym w jego różnych wymiarach, od lokalnego po globalny.

Iwona Stanulczyk
MSP nr 12 im. Jana Demarczyka
w Piekarach Śląskich

Wyniki ewaluacji zaprezentowane podczas konferencji podsumowującej realizację pilotażu programu, która odbyła się 23 września 2014 r. w Ośrodku Rozwoju Edukacji w Warszawie, potwierdziły przydatność programu i pokazały, że edukacja obywatelska i edukacja na rzecz praw człowieka odgrywa ważną rolę w kształtowaniu kompetencji obywatelskich i społecznych uczniów. Zapraszamy i zachęcamy więc szkoły do udziału w przedstawianym programie. Szczegółowe informacje o programie dostępne są stronie www.womkat.edu.pl

Aldona Ferdyn jest konsultantem w Pracowni Informacji Pedagogicznej w RODN „WOM” w Katowicach, Małgorzata Jędrzejek jest nauczycielem w SP w Bobrownikach, Izabela Kurzyca jest wicedyrektorem w SP nr 6 w Siemianowicach Śląskich, Sylwia Sobczyk jest nauczycielem w SP w Strzyżowicach, Iwona Stanulczyk jest dyrektorem w MSP nr 12 w Piekarach Śląskich.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2014/2015

■ KURSY DOSKONALĄCE (EDYCJA WIOSENNA):

- Biblioterapia w szkole – I i II stopień
- Bibliotekarz jako broker informacji

Kontakt: Aldona Ferdyn, tel.: (32) 258 13 97, w. 201, e-mail: aferdyn@womkat.edu.pl

**Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach
serdecznie zaprasza nauczycieli na spotkanie:**

Sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli bibliotekarzy

Miejsce: RODN „WOM” w Katowicach, ul. ks. kard. S. Wyszyńskiego 7

Termin: 12 stycznia 2015 r. (poniedziałek), godz. 14.00 – 16.15

Cel spotkania:

- diagnoza potrzeb nauczycieli bibliotekarzy,
- wybór tematyki sieci,
- ustalenie terminów spotkań.

Zgłoszenia do 9 stycznia 2015 r.:

Aldona Ferdyn, tel. (32) 258 13 97 w. 201; e-mail: aferdyn@womkat.edu.pl

PROGRAM NAUCZANIA WIEDZY O TEATRZE

JAKUB PADEWSKI

Informacje wstępne

Na realizację zajęć przewidzianych jest 30 godz. lekcyjnych. Prezentowany program zakłada zapoznanie uczniów z wybitnymi dziełami, przybliżenie wybranych sylwetek ludzi teatru. Podczas kursu wiedzy o teatrze uczestnicy zostaną także zapoznani z podstawową wiedzą teatrologiczną, pogłębią umiejętność pisania recenzji teatralnych.

Treści nauczania pogrupowane zostały w trzy bloki tematyczne. Pierwszy – *Teoria* – obejmuje tematy zajęć pozwalające uczniom zdobyć podstawową wiedzę umożliwiającą analizę i interpretację spektaklu teatralnego. W kolejnym bloku – *Historia* – znajdują się tematy związane z wybranymi problemami z historii teatru od przełomu XIX w. do czasów współczesnych. Ponadto, w ramach uzupełnienia, w bloku tym znajduje się temat poruszający relację zachodzącą pomiędzy fikcją a faktem. Ostatni blok – *Zbliżenia* – obejmuje zagadnienia dotyczące wybranych biografii artystycznych ludzi teatru i ich dzieł.

Niniejszy program opracowano na podstawie następujących pozycji:

1. Berthold M.: *Historia teatru*. Przeł. D. Żmij-Zielińska. Warszawa 1980.
2. Bokiniec M. i in.: *Spotkania z kulturą. Podręcznik do wiedzy o kulturze dla liceum i technikum*. Warszawa 2012.
3. Fręś J. A.: *Dramat i teatr w szkole średniej*. Warszawa 1992.
4. Godlewska J.: *Najnowsza historia teatru polskiego*. Wrocław 2001.
5. *Historia teatru*. Pod red. J. R. Browna. Red. naukowa wyd. polskiego M. Piekut. Tłum. H. Bałtyń-Karpińska. Warszawa 2007.
6. Majchrowski Z. i in.: *Człowiek – twórca kultury. Podręcznik dla liceum i technikum. Zakres podstawowy i rozszerzony*. Warszawa 2003.
7. Nicoll A.: *Dzieje teatru od Ajschylosa do Anouilha*. Tłum. H. Krzeczowski, W. Niepokólczycki, J. Nowacki. Warszawa 1962.

8. Sznajderski A.: *Kultura teatralna w szkole średniej*. Wrocław 1989.

► Cele ogólne

Wiedza:

- Zapoznanie uczniów z historią teatru XX w.
- Przedstawienie pojęć związanych z teorią teatru.

Umiejętności:

- Wspomaganie umiejętności analizowania spektakli teatralnych, dramatów.
- Doskonalenie umiejętności redagowania krytycznych recenzji teatralnych.
- Kształtowanie umiejętności korzystania z różnych źródeł wiedzy.
- Rozwijanie umiejętności samodzielnego myślenia.
- Zwrócenie uwagi na możliwość wykorzystywania różnych mediów w celu wyrażania własnych poglądów.

Postawy:

- Doskonalenie umiejętności interpersonalnych.
- Rozwijanie wrażliwości na sztukę teatralną.

► Cele szczegółowe

Wiedza

Uczeń zna:

- pojęcia: stylizacja teatralna, gra konwencjami, groteska, parodia,
- tematykę związaną z miejscem teatralnym,
- różne formy teatralne,
- koncepcje gry teatralnej wg K. Stanisławskiego, B. Brechta, J. Grotowskiego,
- historię teatru od wielkiej reformy teatru do czasów współczesnych – zna wybitnych reformatorów przełomu XIX/XX wieku (E. Craig, A. Appia, S. Wyspiański), cechy charakterystyczne awangardy teatralnej (ekspresjonizm, surrealizm, futurizm, symbolizm) oraz socrealizmu, teatru politycznego, absurdu, alternatywnego, nowych brutalistów,

- problematykę dotyczącą relacji zachodzącej pomiędzy fikcją a faktem, przedstawiania przeszłości, teatru faktu, wybranych zagadnień *Poetyki* Arystotelesa,
- biografię artystyczną E. Ionesco, S. Becketta, J. Grotowskiego, T. Kantora, G. Jarzyny, K. Lupy, K. Warlikowskiego,
- spektakle *Dwa teatry* w reż. G. Holoubka, *Doktor Halina* w reż. M. Wrony, *Wielopole, wielopole* w reż. T. Kantora, *Operetka* (fragm.) w reż. J. Grzegorzewskiego,
- filmy biograficzne: Tadeusz.kantor@europa.pl, *Jerzy Grotowski. Próba portretu*,
- dramaty: *Łysa śpiewaczka* (fragm.) E. Ionesco, *Czekając na Godota* S. Becketta.

Umiejętności

Uczeń:

- wskazuje na różnice pomiędzy dziełem dramatycznym a epickim,
- potrafi zinterpretować znaczenie wpływu przestrzeni teatralnej na relację pomiędzy widzem a aktorem,
- odnajduje nawiązania do określonych konwencji teatralnych, dyskutuje na temat możliwości sygnalizowania zmiany miejsca akcji,
- poszukuje związku scenografii z konwencją teatralną określonej epoki,
- rozróżnia scenografię iluzyjną od symbolicznej,
- doskonali sprawność interpretacji spektakli teatralnych, dramatów,
- dyskutuje na temat różnych wizji teatralnych, koncepcji gry aktorskiej, posługując się specjalistyczną terminologią,
- dostrzega różnicę pomiędzy postacią sceniczną a dramatyczną,
- redaguje hasła słownikowe,
- rekonstruuje dwudziestowieczną historię teatru,
- wypowiada się na temat wybitnych przedstawicieli świata teatru,
- wykorzystuje nowe media w prezentacji efektów pracy.

Postawy

Uczeń:

- potrafi pracować zarówno w grupie, jak i indywidualnie, realizować określone zadania,
- szanuje odmienne opinie,
- jest krytycznym i wrażliwym odbiorcą sztuk teatralnych.

Tematyka zajęć i treści nauczania

Blok	Lp. ¹	Temat zajęć	Treści nauczania
T E O R I A	1	Zajęcia organizacyjne	Prezentacja programu zajęć, wymagań edukacyjnych, przedmiotowego systemu oceniania.
	2	Dzieło dramatyczne	Prezentacja różnicy pomiędzy dziełem literackim (epickim) a dramatycznym; wskazywanie na znaczenie analizy wizji scenicznej.
	3	Przestrzeń teatru	Miejsce teatralne na przestrzeni wieków: amfiteatr starogrecki, średniowieczny teatr jarmarczny, teatr elżbietański, teatr <i>pudełkowy</i> , teatr environmentalny; wpływ przestrzeni teatralnej na interakcję odbiorcy i aktora.
	4	Konwencja teatralna	Przypomnienie pojęcia <i>konwencja</i> , wprowadzenie pojęć <i>stylizacja teatralna</i> , <i>gra konwencjami</i> , <i>groteska</i> , <i>parodia</i> ; dyskusja na temat możliwości sygnalizowania zmiany miejsca akcji, poszukiwanie nawiązań do określonych konwencji teatralnych.
	5	Znaczenie scenografii	Scenografia jako znak, poszukiwanie związku scenografii z konwencją teatralną określonej epoki, scenografia iluzyjna, symboliczna; analiza didaskaliów wybranych dramatów.
	6	Różne formy teatralne	Charakterystyka różnych form teatralnych: teatr muzyczny (opera, musical), teatr plastyczny, teatr lalek, balet, teatr tańca, teatr radiowy, teatr telewizji.
	7	Koncepcje gry teatralnej	Wskazanie różnicy pomiędzy postacią sceniczną a dramatyczną, prezentacja koncepcji gry teatralnej K. Stanisławskiego, B. Brechta, J. Grotowskiego, dyskusja na temat konsekwencji przyjęcia określonej wizji.
	8	Słownik terminów teatralnych	Synteza wiadomości z zakresu teorii teatru, wspólne redagowanie haseł z zakresu teorii teatru.
	9 10	Projekcja spektaklu <i>Dwa teatry</i>	Projekcja spektaklu Teatru Telewizji <i>Dwa teatry</i> w reżyserii G. Holoubka.
	11	Przygotowujemy recenzję teatralną	Konstrukcja recenzji, podkreślenie znaczenia problematyki, oświetlenia, muzyki, dźwięku, rekwizytów, gry aktorskiej, tytułu, wizji reżyserskiej.
H I S T O R I A	12 13	Wielka reforma teatru	Przemiany w teatrze na przełomie XIX/XX w., wybitni reformatorzy (E. Craig, A. Appia, S. Wyspiański).
	14	Wybrane zagadnienia z historii teatru I poł. XX wieku	Prezentacja głównych założeń dotyczących awangardy teatralnej (ekspresjonizm, surrealizm, futurizm, symbolizm) oraz socrealizmu.
	15	Wybrane problemy teatru współczesnego	Charakterystyka teatru politycznego, absurdu, alternatywnego, nowych brutalistów.
	16 17 18	Teatr faktu	Wyjaśnienie zjawiska teatru faktu, nawiązania do <i>Poetyki</i> Arystotelesa, przedstawienie problematyki dot. relacji fikcja – fakt. Dyskusja na temat spektaklu Teatru Telewizji <i>Doktor Halina</i> w reż. M. Wrony.
	19	W stronę absurdu – przypadek E. Ionesco	Sylwetka E. Ionesco, analiza fragmentu szkicu Ionesco pt. <i>Doświadczenie teatralne</i> , analiza i interpretacja dramatu <i>Łysa śpiewaczka</i> ze szczególnym uwzględnieniem problemu języka, akcji, reifikacji bohaterów.
Z B L I Ż E N I A	20	W stronę absurdu – przypadek S. Becketta	Sylwetka S. Becketta, interpretacja dramatu <i>Czekając na Godota</i> – analiza kondycji człowieka, interpretacja znaczenia entropii akcji, wskazywanie na metaforyczne znaczenia niemocy człowieka, absurdałności jego egzystencji, odczytywanie roli liczb, nazw własnych.
	21	Prezentacja projektu	Prezentacja projektu edukacyjnego.
	22 23	Jerzy Grotowski – portret artysty	Zapoznanie z życiem i twórczością artysty na podstawie filmu dokumentalnego (<i>Jerzy Grotowski. Próba portretu</i>).

¹ Poszczególne tematy zajęć przeznaczone są do realizacji podczas różnej liczby godzin lekcyjnych, co uwidoczniło w poniższej rubryce.

Z B L I Ż E N I A	24	Tadeusz Kantor – wyjątkową osobowość teatru XX wieku	Przedstawienie sylwetki Kantora (film dokumentalny (Tadeusz.kantor@europa.pl); krytyczna analiza spektaklu <i>Wielopole, wielopole</i> – m.in. analiza gry aktorskiej (np. marionetkowość); podkreślanie atmosfery tajemnicy, znaczenia symbolizmu, wagi oddziaływania na intelekt i emocje; interpretacja motywów muzycznych, komentowanie scenografii, odszukiwanie aluzji ewangelicznych, różnych poziomów interpretacyjnych dzieła (rodzina, wiara, ojczyzna).
	25		
	26		
	27		
	28	Gombrowicz teatralny – dyskusja wokół <i>Operetki</i>	Analiza fragmentu spektaklu Teatru Telewizji – interpretacja znaczenia opozycji stroju i nagości, próba odczytania historii XX wieku, krótkie zapoznanie z <i>filozofią</i> Gombrowicza.
	29		
	30	Jarzyna, Lupa, Warlikowski – wybitni współcześni reżyserzy	Przedstawienie biografii artystycznej G. Jarzyny, K. Lupy, K. Warlikowskiego.

► Sposoby osiągnięcia celów – metody, formy nauczania, środki:

- praca w grupach,
- praca indywidualna,
- wykład,
- praca z tekstem,
- dyskusja,
- technika zdań niedokończonych,
- burza mózgów,
- projekt,
- praca indywidualna, grupowa, zbiorowa,
- karty pracy,
- prezentacje multimedialne,
- materiały przygotowane przez nauczyciela.

Wybór metod, form i środków nauczania dostosowuje się do indywidualnych potrzeb uczniów. Dopuszcza się również pewne modyfikacje w strukturze programu i liczbie godzin przeznaczonych na pracę nad określonymi zagadnieniami w celu dostosowania zajęć do potrzeb i możliwości uczniów oraz do warunków, w jakich program będzie realizowany.

► Przewidywane osiągnięcia

Uczeń:

- posługuje się podstawowymi terminami z zakresu wiedzy o teatrze,
- posiada podstawowe informacje z historii teatru XX wieku,
- potrafi wykorzystywać wiedzę teoretyczną do analizy i interpretacji dzieł dramatycznych, spektakli teatralnych,
- redaguje recenzję,
- odważnie formułuje swoje sądy, szanuje wypowiedzi innych,
- wykorzystuje nowe media,
- jest krytycznym i wrażliwym odbiorcą kultury.

► Sposób ewaluacji efektów realizacji zajęć

Na zajęciach z wiedzy o teatrze nie przewiduje się typowych odpowiedzi

ustnych. Najważniejsza bowiem ma być aktywność uczniów, umiejętność formułowania własnych opinii, zaangażowanie w pracy na lekcji, wykorzystywanie różnych źródeł wiedzy. Nie wyklucza to jednak kontrolowania stopnia opanowania materiału. Wiedza sprawdzana bowiem będzie podczas dyskusji oraz na podstawie wykonywanych podczas lekcji ćwiczeń. Ponadto w pierwszym semestrze planowany jest test sprawdzający opanowanie wiadomości.

W drugim semestrze jednym z najważniejszych zadań uczniów będzie przygotowanie krótkiej relacji filmowej dotyczącej samodzielnie obejrzanego spektaklu teatralnego. By wykonać to zadanie, uczniowie będą zmuszeni do połączenia wiedzy teoretycznej z praktyczną, a ponadto do wykorzystania znajomości nowych technologii. Jakość wykonania tego zadania w zasadniczy sposób wpłynie na ocenę roczną.

► Wymagania edukacyjne

Ocena niedostateczna. Uczeń:

- nie zdobył podstawowych wiadomości i umiejętności,
- nie ma zeszytu,
- nie wykazuje zainteresowania przedmiotem.

Ocena dopuszczająca. Uczeń:

- zna podstawowe pojęcia z wiedzy o teatrze,
- potrafi wymienić najważniejsze nazwiska związane z teatrem,
- zna zarysy dwudziestowiecznej historii teatru,
- wykonuje na lekcji podstawowe ćwiczenia,
- z pomocą nauczyciela dokonuje analizy i interpretacji spektaklu teatralnego lub dramatu,
- wykazuje zainteresowanie przedmiotem.

Ocena dostateczna. Uczeń spełnia wymagania na ocenę dopuszczającą oraz:

- zrealizował projekt edukacyjny,
- zna (z niewielkimi uchybieniami) treści nauczania przewidziane w programie nauczania,
- przy niewielkiej pomocy nauczyciela analizuje i interpretuje spektakle teatralne, dramaty, posługując specjalistyczną terminologią,
- wykonuje na lekcji wszystkie ćwiczenia,
- formułuje własne poglądy.

Ocena dobra. Uczeń spełnia wymagania na ocenę dostateczną oraz:

- zna treści nauczania przewidziane w programie nauczania,
- samodzielnie analizuje spektakle teatralne, dramaty, posługując się specjalistyczną terminologią,
- aktywnie uczestniczy w zajęciach.

Ocena bardzo dobra. Uczeń spełnia wymagania na ocenę dobrą oraz:

- wykazuje się inicjatywą,
- formułuje oryginalne wnioski,
- rozwiązuje nietypowe zadania,
- zawsze jest przygotowany do zajęć.

Ocena celująca. Uczeń spełnia wymagania na ocenę bardzo dobrą oraz:

- posiada wiedzę i umiejętności wykraczające poza zakres przewidziany w niniejszym programie, lub
- odniósł znaczący sukces na konkursie sprawdzającym umiejętności i wiedzę z zakresu wiedzy o teatrze.

► Przedmiotowy system oceniania

1. Uczeń zobowiązany jest do posiadania zeszytu oraz prowadzenia notatek i wykonywania poleconych przez nauczyciela zadań.
2. Podczas zajęć oceniane są: wiedza, umiejętności oraz aktywność.

3. Aktywność oceniana jest w formie *plusów* i *minusów*. Po zdobyciu dwóch *plusów* wpisywana jest ocena bardzo dobra, w przypadku uzyskania dwóch *minusów* – ocena niedostateczna. Wyjątkowe zaangażowanie może być nagrodzone oceną bardzo dobrą bez konieczności uzyskania dwóch *plusów*; analogicznie – rażący brak zaangażowania może skutkować oceną niedostateczną.
4. W pierwszym semestrze przewidziany jest sprawdzian wiadomości. W przypadku usprawiedliwionej nieobecności uczeń zobowiązany jest do nadrobienia zaległości w ciągu dwóch tygodni, w terminie uzgodnionym z nauczycielem.
5. W drugim semestrze przewidziana jest realizacja projektu edukacyjnego, którego realizacja ma zasadniczy wpływ na ocenę roczną. W przypadku usprawiedliwionej nieobecności uczeń zobowiązany jest do niezwłocznego uzupełniania zaległości.
6. Istnieje jedynie jednorazowa możliwość poprawy oceny.
7. Każdemu uczniowi raz w semestrze przysługuje prawo do nieprzygotowania.
8. Projekt edukacyjny oceniany jest w trzech kategoriach (*pomysłowość, poziom merytoryczny, poprawność językowa*); w każdej z kategorii można uzyskać od 0 do 5 punktów.
9. Prace uczniów oceniane są według następującego schematu:

ocena niedostateczna	< 30%	możliwych do uzyskania punktów
ocena dopuszczająca	30% – 49%	możliwych do uzyskania punktów
ocena dostateczna	50% – 74%	możliwych do uzyskania punktów
ocena dobra	75% – 90%	możliwych do uzyskania punktów
ocena bardzo dobra	90% <	możliwych do uzyskania punktów

► Regulamin projektu edukacyjnego

1. Projekt zakłada pracę w cztero- lub pięciosobowych grupach.
2. Celem projektu jest przygotowanie relacji dot. obejrzanego spektaklu teatralnego – innego niż na lekcji (projekt może być oparty na spektaklu Teatru Telewizji).

3. Wymagany jest aktywny udział wszystkich członków zespołu (konieczne jest wyznaczenie przewodniczącego).
4. Przygotowanie sprawozdania:
 - każdy etap pracy należy rejestrować na założonym w tym celu blogu,
 - wszelkie wykorzystane źródła (w tym także elektroniczne) muszą być odnotowane na blogu,
 - efekt pracy ma mieć formę sprawozdania (relacji telewizyjnej) – wymagane jest kilkuminutowe nagranie kamerą, aparatem, telefonem komórkowym wystąpienia

dziennikarza (w tę rolę wciela się jeden z członków grupy); w filmie można również wykorzystać za zgodą organizatorów fotografie i inne materiały,

- sfilmowane sprawozdanie należy umieścić na platformie pozwalającej na zamieszczanie filmów (np. YouTube), a następnie na blogu.

Uwagi o realizacji

Program zajęć wiedzy o teatrze został wdrożony w roku szkolnym 2013/2014 w klasie drugiej o profilu filmowo-teatralnym w VIII LO w Gliwicach (lekcje realizowane mogą być jednak również w klasie pierwszej lub trzeciej). Zajęcia odbywały się w wymiarze jednej godziny lekcyjnej tygodniowo.

Ze względu na fakt, że uczniowie różnym zainteresowaniem włączali się w zajęcia, podczas realizacji programu kluczowe okazały się działania prowadzące do uzyskania przez nich narzędzi umożliwiających świadome uczestnictwo w świecie teatru. Nadrzednym celem powinno stać się bowiem pobudzanie do samodzielnego myślenia. Należy również pamiętać o włączaniu wszystkich uczniów w proces dydaktyczny – głównie poprzez zachęcanie do dyskusji czy ćwiczenia warsztatowe, np. redagowanie słownika terminów teatralnych.

Uwieńczeniem prezentowanego programu była realizacja multimedialnego projektu, pozwalającego dzięki zdobytej podczas zajęć wiedzy, na samodzielne krytyczne odczytanie spektaklu teatralnego i wykazanie się umiejętnościami w posługiwaniu się nowymi technologiami oraz pracą w zespole.

Dr Jakub Padewski był nauczycielem języka polskiego, wiedzy o teatrze, wiedzy o kulturze oraz retoryki w VIII LO w Gliwicach, obecnie jest zatrudniony w Kuratorium Oświaty w Katowicach. Publikował w „Pamiętniku Literackim”, „Polonistyce”, zbiorach pokonferencyjnych (ostatnio: „Mapy świata, mapy ciała. Geografia i cielesność w literaturze”, pod red. Aleksandry Jastrzębskiej).

SIĘGAMY PO LAUR OLIMPIJSKI – PIĘCIOBÓJ ANTYCZNY

JOANNA PALETA

Poniższy scenariusz uzyskał
ex aequo
I miejsce
w kategorii
gimnazjów
w

**IV Wojewódzkim Konkursie
na Najciekawszy Scenariusz
Lekcji Języka Polskiego**
pod patronatem Wicemarszałka
Województwa Śląskiego,
zorganizowanym przez
RODN „WOM” w Katowicach
i zespół doradców
języka polskiego.

Scenariusz lekcji języka polskiego w klasie III gimnazjum

▶ **Czas trwania:** 2 jednostki lekcyjne

▶ **Temat:** *Sięgamy po laur olimpijski –
pięciobój antyczny*

▶ **Cel główny:**

▶ utrwalenie wiadomości z antyku
greckiego.

▶ **Cele dla ucznia**

Uczeń:

- ▶ potrafi pracować w grupie, organizuje pracę,
- ▶ sprawnie rozwiązuje zadania różnego typu,
- ▶ zna antycznych bogów, ich atrybuty i obyczajowość,
- ▶ w sposób funkcjonalny stosuje związki frazeologiczne pochodzące z antyku,

- ▶ operuje słownictwem teatralnym,
- ▶ redaguje zdania na narzucony temat,
- ▶ wykorzystuje wiedzę dotyczącą filozofii antycznej,
- ▶ akceptuje zasady rywalizacji,
- ▶ wykonuje polecenia z zakresu gramatyki,
- ▶ zna pojęcia: zdanie pojedyncze, podrzędne, synonim, peryfraza.

▶ **Metoda pracy:** konkurs klasowy.

▶ **Pomoce dydaktyczne:** karty pracy, slajdy, rzutnik.

I. Gotowi do startu – Wprowadzenie tematu

Jeden z uczniów metodą kalamburów wprowadza termin *laur olimpijski*, nauczyciel wyświetla grafikę związaną z tematem i polecenia dla uczniów. Każdy z nich indywidualnie zapisuje rozwiązania w zeszytach:

- a) Podaj dwa synonimy do określenia *laur olimpijski* (wieniec, nagroda, wyróżnienie, zwycięstwo)
- b) Zredaguj peryfrazę do sformułowania *Zdobyc laur olimpijski* (np. zająć pierwsze miejsce, zdobyć ...).
- c) Ułóż zdanie pojedyncze ze związkiem *laur olimpijski* (np. Polska drużyna siatkarki zdobyła ostatnio laur olimpijski).
- d) Zredaguj zdanie podrzędne okolicznikowe ze związkiem *laur olimpijski* (np. *Kiedy zdobyłem laur olimpijski na zawodach szkolnych, otrzymałem ocenę celującą z wychowania fizycznego*).

Nauczyciel pyta uczniów o powiązanie tego określenia, uczniowie podają znane sobie fakty dotyczące antycznych olimpiad, pięcioboju, nagród. Nauczyciel zaprasza uczniów do olimpiady – konkursu klasowego, który do-

tyczyć będzie podsumowania wiedzy z antyku. Dzieli klasę na np. pięć grup (w zależności od liczebności klasy) i podaje temat lekcji.

II. Start pięcioboju – konkurs

Uczniowie pracują w grupach, nauczyciel wyznacza lidera, który będzie podejmować decyzje oraz oddawać karty pracy. Uczniowie sami określają czas potrzebny na wykonanie zadania – każda dyscyplina będzie trwała tak długo, aż lider grupy nie wstanie, sygnalizując zakończonej pracę – jest to informacja dla innych, że czas na rozwiązanie zadania się zakończył. Po każdym zadaniu nauczyciel w obecności liderów sprawdza i nanosi punkty na przygotowaną tabelę (najlepiej na tablicy, by wszyscy mogli śledzić punktację).

1. Bogowie i ich atrybuty

- ▶ Wpisz kolejno imiona bogów przedstawionych na slajdzie (0 – 5 pkt.). Karta pracy nr 1 (**załącznik 1**) – wizerunki bogów oraz odpowiedzi.
- ▶ Napisz, do kogo należą przedstawione na rzutniku atrybuty (0 – 6 pkt.). Karta pracy nr 2 (**załącznik 2**) – wizerunki atrybutów oraz odpowiedzi.
- ▶ Ile i jakich mitów oraz historii antycznych przywołanych zostało w historyjce? Wypisz je odpowiednio je nazywając (0 – 11 pkt.). Karta pracy nr 3 (**załącznik 3**).

2. Związki frazeologiczne

- ▶ Połącz związek frazeologiczny z bohaterem i dopisz znaczenia frazeologizmu (0 – 12 pkt.). Karta pracy nr 4 (**załącznik 4**).

3. Historia i obyczaje

- ▶ Podziel terminy tak, by stworzyły królestwo Olimpu i Hadesu (0 – 8 pkt.). Karta pracy nr 5 (**załącznik 5**).
- ▶ Ułóż plan wojny trojańskiej ze zdarzeń zapisanych na luźnych kartkach. Uwzględnij następstwo czasowe zgodne ze źródłami, naklej kartki w odpowiednie miejsca (0 – 10 pkt.). Karta pracy nr 6 (**załącznik 6**).
- ▶ Krzyżówka mitologiczna z bohaterem (0 – 9 pkt.; 1 pkt. za określenie bohatera). Karta pracy nr 7 (**załącznik 7**).

4. Teatr antyczny

- ▶ Uzupełnij tekst odpowiednimi terminami, związanymi z dramatem i teatrem antycznym. (0 – 12 pkt.). Karta pracy nr 8 (**załącznik 8**).

- Podaj nazwy zaznaczonych części teatru antycznego, wyświetlonego na rzutniku (0 – 5 pkt.). Karta pracy nr 9 (**załącznik 9**) – wizerunek teatru i odpowiedź.

5. Filozofia

- Z jakimi filozofami lub filozofiami kojarzą ci się obrazki z rzutnika (0 – 4 pkt.)? Karta pracy nr 10 (**załącznik 10** – zdjęcia i odpowiedzi).

III. Meta – ogłoszenie zwycięzcy

Grupa, która uzyskała najwięcej punktów, otrzymuje oceny bardzo dobre – czyli zdobywa laur olimpijski.

➤ Bibliografia:

1. Kopaliński W.: *Słownik mitów i tradycji kultury*. PIW, Kraków 1991.

2. Parandowski J.: *Mitologia*. Wyd. Puls, Londyn 1992.
3. Srebrny S.: *Wstęp do: Sofokles, Antygona*. BN, Wrocław 1995.

➤ Komentarz nauczyciela

Lekcja ma charakter syntezy, łączy zagadnienia językowe z literackimi oraz dotyczącymi całej kultury antycznej. Jest dobrym powtórzeniem materiału merytorycznego, ale też uświadamia uczniom, jak bardzo antyk wpływa na kulturę późniejszych epok oraz na kształt naszego języka. Niektóre pytania mogą wydawać się trudne, np. te dotyczące teatru. Ja omawiam z uczniami *Antygonę* i przy tej pozycji wprowadzam dość szczegółowo informacje związane z teatrem i dramatem antycznym. Istotne jest, aby po każdym pytaniu wyświe-

tlić prawidłowe odpowiedzi i ewentualnie skomentować wątpliwości.

Chcę podkreślić, że konkurs klasowy jest moją ulubioną metodą syntetyzowania materiału – stosuję ją także w liceum, przy okazji każdej epoki literackiej. Jest to propozycja dynamiczna, zmusza ucznia do działania, mobilizuje do wysiłku, bo wygraną jest ocena bardzo dobra dla całej grupy. Nie ukrywam, że formuła ta jest czasochłonna dla nauczyciela, trzeba przygotować karty pracy i inne materiały, zadbać o sprzęt – jednak gwarantuję, że przynosi mu tak samo wiele zadowolenia. Jest to też forma, którą od wielu lat stosuję jako konkurs międzyszkolny i również cieszy się on popularnością.

Polecam! Można się przekonać, że dwie godziny lekcyjne mijają bardzo szybko i efektywnie.

Załącznik 1

Karta pracy nr 1

Wpisz kolejno imiona bogów przedstawionych na slajdzie. (0 – 5 pkt.)

1.
2.
3.
4.
5.

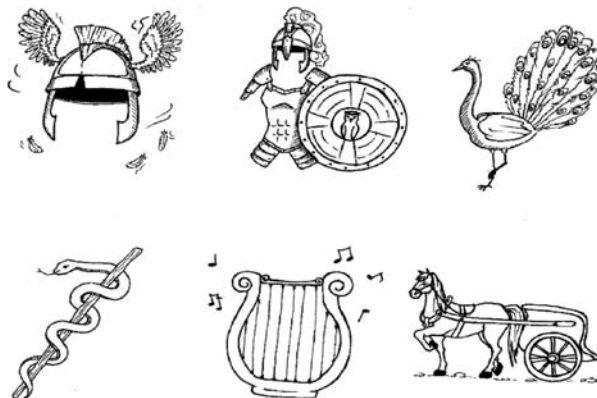
1. Eros (Amor) 2. Temida 3. Atena (Minerwa) 4. Tyche (Fortuna) 5. Eskulap (Asklepios)

Załącznik 2

Karta pracy nr 2

Napisz, do kogo należą przedstawione atrybuty. (0 – 6 pkt.)

1.
2.
3.
4.
5.
6.

1. Hermes 2. Atena 3. Hera 4. Eskulap 5. Apollo 6. Helios

Załącznik 3

Karta pracy nr 3

Ile i jakich mitów oraz historii antycznych przywołanych zostało w historyjce? Wypisz je, odpowiednio je nazywając (0 – 11 pkt.):

*Na wieść o zbliżającym się Konkursie Antycznym ogarnął mnie paniczny strach. Wiedziałem, że jeśli nie zabiorę się do nauki, to dotychczasowa praca okaże się syzyfową. Powinienem powtórzyć wiadomości o sztuce, która jest moją piętą Achillesową. Zda-
wałem sobie sprawę z tego, że będę musiał posłużyć się metodą konia trojańskiego, gdy przyjdzie mi się zmierzyć z zadaniami
przypominającymi węzeł gordyjski. Cóż, przez najbliższy tydzień myśl o konkursie będzie moją koszulą Dejaniry i nawet w ob-
jęciach Morfeusza nie poczuję się dobrze. Doprawdy nie wiem, co będzie, jeśli zapytają mnie o postać Arachne czy Eola – może
jednak wpadnę na rozwiązanie tych sfinkswych zagadek nawet bez pomocy nici Ariadny.*

- › mit Pana
- › mit o Syzyfie
- › Achilles i Tetyda
- › wojna trojańska
- › Aleksander Wielki
- › Herkules
- › Morfeusz
- › Atena i Arachne
- › Odyseja, wiatry
- › legendy tebańskie
- › dzieje Tezeusza

Załącznik 4

Karta pracy nr 4

Połącz związek frazeologiczny z bohaterami i dopisz znaczenie związków frazeologicznych. (0 – 12 pkt.)

Związek frazeologiczny	Bohater	Znaczenie związku
Pod egidą	Zeus	
Koszula Dejaniry	Herkules	
Nić Ariadny	Tezeusz	
Syzyfowa praca	Syzyf	
Znaleźć się między Scyllą a Charybdą	Odyseusz	
Puszka Pandory	Prometeusz	

Załącznik 5

Karta pracy nr 5

Podziel terminy tak, by stworzyły królestwo Olimpu i Hadesu. (0 – 8 pkt.)

OLIMP

- Hory – dziewczęce boginie pór roku strzegące wrót Olimpu
- Hebe – bogini młodości
- Ganimedes – ulubieniec Zeusa, śmiertelnik
- Ambrozja – pokarm bogów

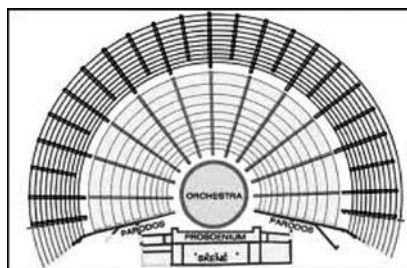
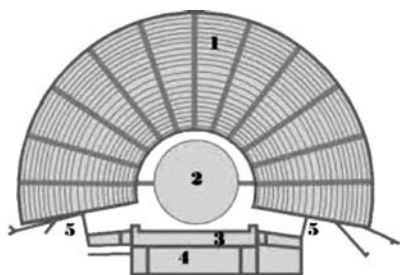
HADES

- Styks – rzeka, przez którą przewozi Charon
- Acheront – rzeka boleści
- Tartar – najgłębsza czeluść
- Erynie – boginie zemsty o węzowych włosach

Karta pracy nr 9

Podaj nazwy zaznaczonych części teatru antycznego, wyświetlonego na rzutniku. (0 – 5 pkt.)

1.
2.
3.
4.
5.

Załącznik 10

Karta pracy nr 10

Z jakimi filozofami lub filozofiami kojarzą ci się obrazki ze slajdów? (0 – 4 pkt.)

1. Beczka – Diogenes, cynizm
2. Jaskinia – Platon
3. Rzeka – Heraklit
4. Uczta – Epikur

B. Abramowicz: Uczta u Wierzyńka, 1876 r.
http://pl.wikipedia.org/wiki/Uczta_u_Wierzyńka

Joanna Paleta jest nauczycielem języka polskiego w Gimnazjum nr 9 w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 1 w Gliwicach.

MAGIA MIEJSC – PODĄŻAJĄC TROPEM BILBA

MARTYNA LIPIŃSKA

Poniższy scenariusz uzyskał
ex aequo
I miejsce
w kategorii
gimnazjów
w

**IV Wojewódzkim Konkursie
na Najciekawszy Scenariusz
Lekcji Języka Polskiego**
pod patronatem Wicemarszałka
Województwa Śląskiego,
zorganizowanym przez
RODN „WOM” w Katowicach
i zespół doradców
języka polskiego.

Konspekt lekcji języka polskiego w klasie II gimnazjum

➤ **Czas trwania:** 2 jednostki lekcyjne

➤ **Temat:** *Magia miejsc – podążając tropem Bilba*

Scenariusz lekcji wprowadzającej do
lektury *Hobbit, czyli tam i z powrotem*
J. R. R. Tolkiena

➤ **Cel główny:**

- poszerzenie i utrwalenie wiadomości na temat książki *Hobbit, czyli tam i z powrotem* J. R. R. Tolkiena oraz kształtowanie świadomości lokalnego potencjału kulturowego zamieszkiwanej przez uczniów miejscowości.

➤ **Cele dla ucznia**

Uczeń:

- poznaje sylwetkę twórczą i biografię J. R. R. Tolkiena,
- poszerza i utrwala wiedzę na temat funkcjonowania motywu wędrowki w sztuce,

- porządkuje wiadomości dotyczące miejsc akcji w *Hobbicie*,
- poznaje cechy gatunku fantasy,
- zabiera głos w debacie dotyczącej *fantastyczności* swojego miasta,
- formułuje argumenty, uzasadnia je, gromadzi dowody,
- poszerza wiedzę dotyczącą atrakcyjnych turystycznie i charakterystycznych miejsc w miejscu swojego zamieszkania,
- zabiera głos w dyskusji dotyczącej wartości wyznawanych przez współczesnego rybniczana,
- doskonali umiejętność pracy w grupie,
- dociera do różnych źródeł informacji i wykorzystuje zgromadzone informacje we własnej pracy.

➤ **Metody:**

- podająca – wykład informacyjny,
- eksponująca – pokaz slajdów: *J. R. R. Tolkien: Hobbit, czyli tam i z powrotem. Etapy niezwykłej podróży...*
- aktywizujące – debata, dyskusja, pogadanka,
- programowana – z użyciem słownika terminów literackich.

➤ **Formy:** praca grupowa, praca jednostkowa, praca zbiorowa.

➤ **Środki dydaktyczne:** tekst omawianej lektury: J. R. R. Tolkien *Hobbit, czyli tam i z powrotem*, pokaz slajdów PowerPoint, słownik terminów literackich, plan wykładu dotyczącego życia i twórczości J. R. R. Tolkiena.

➤ **Przebieg lekcji**

1. Dyskusja na temat przeczytanej lektury:
 - Omówienie indywidualnych wrażeń uczniów związanych z przeczytaną książką – dyskusja na forum klasy.
 - Wskazanie najciekawszych i najmniej przekonujących rozwiązań

lekturowych, np. dotyczących konstrukcji bohaterów, języka, świata przedstawionego, zwrotów akcji, nawiązań do motywów i archetypów kulturowych.

2. J. R. R. Tolkien – sylwetka twórcy:

- Wygłoszenie przez nauczyciela wykładu dotyczącego życia i twórczości J. R. R. Tolkiena (np. opartego na prezentacji slajdów). Zapisanie przez uczniów najważniejszych i najciekawszych informacji w zeszytach (**załącznik 1**).

3. Motyw wędrowki – Przekraczając granice światów:

- Praca w grupach: W ciągu 5 minut członkowie grup zapisują na kartkach jak najwięcej tytułów dzieł i utworów, w których przedstawiony został motyw podróży, wędrowki lub włóczęgi. Następnie zostają one odczytane na forum klasy przez reprezentantów poszczególnych zespołów, a trafne odpowiedzi wpisane do tabelki, narysowanej przez nauczyciela na tablicy. Wygrywa grupa z największą liczbą trafnych wskazań (**załącznik 2**).

- Pokaz. Uczniowie zaznajamiają się z treścią kolejnych slajdów prezentacji przygotowanej przez nauczyciela, przypominając sobie kolejne etapy wędrowki Bilba. Jednocześnie proponują miejsca znajdujące się w ich mieście, które według nich mogłyby odpowiadać określonym punktom podróży hobbita.

4. Kategoria *fantasy*:

- Pogadanka na temat skojarzeń i wiadomości związanych z pojęciem *fantasy*. Odczytanie przez wybranego ucznia definicji gatunku *fantasy* ze słownika terminów literackich oraz wyszczególnienie jego cech, które uczniowie zapisują w zeszytach (**załącznik 3**).

5. Moje miasto:

- Przeprowadzenie debaty za i przeciw tezie, że miasto, w którym żyją uczniowie, jest *fantastyczne*.
- Stworzenie przez uczniów listy synonimów i antonimów do słowa *fantastyczny*, a następnie wspólne omówienie sytuacji i kontekstów, w których poszczególne wyrazy mogłyby zostać użyte, np. w odmianie oficjalnej i nieoficjalnej języka polskiego.
- Uzupełnienie listy pokazanych w prezentacji multimedialnej miejsc i za-

- bytków wartych obejrzenia w Rybniku propozycjami uczniów (**załącznik 4**).
- Pogadanka – stworzenie listy wartości wyznawanych przez współczesnych rybniczian oraz ułożenie jej w porządku rosnącym. Uczniowie pod kierunkiem nauczyciela omawiają przyczyny mające wpływ na hierarchię wartości współczesnego mieszkańca miasta (**załącznik 5**).
6. Powtórzenie i utrwalenie wiadomości z lekcji. Odpowiedzi na

- pytania zawarte w slajdzie końcowym:
- Co wiesz o autorze *Hobbita*?
 - Czym cechuje się literatura *fantasy*?
 - Jakie *fantastyczne* miejsca znajdują się w Twoim mieście?

➤ **Zadanie domowe:** Wykorzystując różne źródła informacji, w tym strony internetowe, znajdź i zapisz w zeszycie trzy ciekawostki lub anegdoty związane z Rybnikiem.

➤ Bibliografia:

1. *Słownik terminów literackich*. Red. M. Głowiński, J. Sławiński i in. Wrocław 1998.
2. Tolkien J. R. R.: *Hobbit, czyli Tam i z powrotem*. Przeł. M. Skibniewska. Warszawa 2000.

www.tolkien.com.pl <data dostępu: 18.01.2014>

www.rybnik.naszemiasto.pl <data dostępu: 18.01.2014>

www.rybnik.eu <data dostępu: 18.01.2014>

Załącznik 1

Materiały dla nauczyciela

1. Plan wykładu – życie i twórczość J. R. R. Tolkiena

- John Ronald Reuel Tolkien: ur. 3 stycznia 1892 r. w Bloemfontein w Południowej Afryce. Ojciec – Anglik, który przybył do Bloemfontein, by objąć wysoką posadę w banku. Matka – poświęca się edukacji synów. W wieku 3 lat John traci ojca, rodzina wraca na Wyspy Brytyjskie.
- Życie w wiejskiej posiadłości – zachwyty Johna nad brytyjskimi krajobrazami. 1904 r. – śmierć matki. Nauka Johna w *King Edward's School*, gdzie uczono go literatury klasycznej, anglosaskiej i staroangielskiej. Odkrycie talentu lingwistycznego – studia nad dawnymi dialektami mowy walijskiej i fińskiej (te doświadczenia pozwoliły mu na stworzenie od podstaw zupełnie nowego języka elfów).
- Przyjęcie do prestiżowego Exeter College Oxford i ukończenie jej z wyróżnieniem. Walki na froncie I wojny światowej. 1916 r. – ślub z pierwszą miłością Edith Bratt. Uczestnictwo w bitwie pod Sommą, gdzie Tolkien zapadł na gorączkę okopową – powrót do Anglii.
- Praca na Uniwersytecie Oksfordzkim (Tolkien był profesorem literatury anglosaskiej). Rozpoczęcie prac nad zbiorem *mitów i legend Śródziemia*, krainy którą sam wymyślił. Zebrane prace zostały wydane po latach jako *Silmarillion*.
- Narodziny czworga dzieci i stworzenie powieści *Hobbit* (opublikowana w 1937 r., ogromny sukces wydawniczy). 1954 r. – wydanie pierwszego tomu trylogii *Władca pierścieni*.
- Zmarł – 2 września 1973 r.
- Ciekawostki – pisarz panicznie bał się pajaków. Potrafił się posługiwać kilkunastoma językami (płynnie) i wieloma dialektami.

Załącznik 2

Tabela – motyw wędrówki, propozycje odpowiedzi:

Motyw wędrówki			
Utwory muzyczne:	Dzieła malarskie:	Filmy:	Dzieła literackie:
• <i>Remedium (Wsiąść do pociągu byle jakiego);</i> • <i>Iść w stronę słońca;</i> • <i>Szczęśliwej drogi już czas;</i> • <i>Jedziemy autostopem;</i> • <i>Nie płacz, kiedy odjadę</i>	• P. Bruegel <i>Ślepcy;</i> • J. Bruegel <i>Ucieczka do Egiptu;</i> • E. Delacroix <i>Łódź Dantego</i>	• <i>Władca pierścieni</i> – trylogia; • <i>Epoka lodowcowa;</i> • <i>Toy Story;</i> • <i>Forrest Gump;</i> • <i>Księżniczka Mononoke</i>	• Homer <i>Odyseja;</i> • <i>Księga Wyjścia;</i> • W. Defoe <i>Przypadki Robinsona Cruzo;</i> • J. Swift <i>Podróże Guliwera;</i> • H. Sienkiewicz <i>W pustyni i w puszczy;</i> • A. de Saint-Exupery <i>Mały Książę;</i> • J. Verne <i>W 80 dni dookoła świata</i>

Załącznik 3

Załącznik 4

Rybnickie zabytki – Jakie miejsca i zabytki jeszcze warto zobaczyć?
Propozycje odpowiedzi:

Kultura i nauka:

- › Rybnickie Centrum Kultury;
- › muzeum rybnickie;
- › zabytkowy ratusz;
- › zamek książęcy (siedziba Sądu Rejonowego).

Religia:

- › bazylika pw. św. Antoniego Padewskiego;
- › drewniany kościół pw. św. Wawrzyńca;
- › sanktuarium św. Teresy od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza;
- › kościół ewangelicko-augsburski.

Technika i gospodarka:

- › zabytkowa huta *Silesia*;
- › zabytkowa kopalnia *Ignacy*.

Sport i rekreacja:

- › kąpielisko (Ruda);
- › stadion miejski;
- › korty tenisowe;
- › lotnisko sportowe aeroklubu.

Załącznik 5

Wartości współczesnego rybniczana:

Martyna Lipińska jest nauczycielem języka polskiego w Gimnazjum nr 4 w Zespole Szkół nr 3 w Jastrzębiu-Zdroju.

37

JAK PROWADZIĆ EDUKACJĘ GLOBALNĄ NA ZAJĘCIACH BIOLOGII

GRAŻYNA SKIRMUNT
MARTA SYKUT

Edukacja jest jak światło, może oświecić życie ludzi żyjących w ciemności ubóstwa. Przynosi cywilizację i rozwój wszystkim. Upowszechnienie edukacji rozwiązuje problemy.

Paulo Freire

Współczesny świat stał się jakby mniejszy. Telewizja, łączność telefoniczna i internetowa, możliwość podróżowania sprawiają, że czujemy się obywatelami świata. Czy jednak ten świat dobrze rozumiemy? Czy nasze spojrzenie z perspektywy europejskiej pozwala nam prawidłowo zrozumieć perspektywę globalnego Południa? Żeby uczniowie na te i inne pytania mogli odpowiedzieć twierdząco, warto włączać zagadnienia z obszaru edukacji globalnej w realizację treści możliwie wielu zajęć przedmiotowych na wszystkich etapach kształcenia.

Edukacja globalna uświadamia istnienie zjawisk i współzależności globalnych, pomaga zrozumieć współczesny świat i przygotowuje młodzież do świadomego w nim działania. Czy na biologii istnieje możliwość wprowadzenia treści ujętych w podstawie programowej z uwzględnieniem założeń edukacji globalnej? Jak najbardziej tak!

W edukacji globalnej szczególnie ważne jest:

- tłumaczenie przyczyn i konsekwencji opisywanych zjawisk,
- przedstawianie perspektywy globalnego Południa,
- rozumienie świata jako złożonego i dynamicznie zmieniającego się systemu,
- kształtowanie krytycznego myślenia i zmiana postaw,
- ukazywanie wpływu jednostki na globalne procesy i wpływu globalnych procesów na jednostkę.

Wszystkie te cele z powodzeniem wpisują się w realizację podstawy programowej z biologii w gimnazjum. Poznawanie różnorodności biologicz-

nej, opisywanie i wyjaśnianie zjawisk oraz procesów biologicznych zachodzących w organizmach i w środowisku, interpretowanie informacji i wyjaśnianie zależności przyczynowo-skutkowych między faktami, formułowanie wniosków i opinii związanych z omawianymi zagadnieniami biologicznymi to wymagania ogólne, których realizację można oprzeć na materiałach przedstawiających je w szerszym, globalnym wymiarze.

W publikacji *Edukacja globalna na zajęciach biologii w gimnazjum*, wydanej przez CEO, proponujemy scenariusze lekcji, ćwiczenia i tematy projektów edukacyjnych, których wykorzystanie w procesie dydaktycznym zwróci uwagę uczniów na współzależności między ludźmi, miejscami i wydarzeniami na całym świecie. Większość materiałów nawiązuje do wymagań szczegółowych zawartych w pkt. X podstawy programowej z biologii dla gimnazjum: *Globalne i lokalne problemy środowiska*. To jednak nie oznacza, że w przypadku zajęć służących osiągnięciu innych wymagań szczegółowych nie ma miejsca na edukację globalną. Wszystkie ćwiczenia rozwijające u uczniów umiejętność poszukiwania, wykorzystywania i tworzenia informacji oraz rozumowania i argumentacji mogą odwoływać się do zagadnień przedstawianych w kontekście zależności globalnych. Mamy nadzieję, że wspomniana publikacja nie tylko wzbogaci warsztat biologów o materiały przedstawiające globalny aspekt wybranych zagadnień, ale przede wszystkim stanie się inspiracją do własnych przemyśleń i poszukiwań nowych, nieoczywistych przykładów współzależności globalnych.

**Przykładowy scenariusz
z publikacji *Edukacja globalna
na zajęciach biologii
w gimnazjum***

➤ **Temat:** Wynałazek, który zmienił świat

➤ **Autorka:** Grażyna Skirmuntt

➤ **Krótki opis:**

Scenariusz zwraca uwagę uczniów na konsekwencje zdrowotne wynikające z nieznajomości lub nieprzestrzegania podstawowych zasad higieny osobistej. Umysławia im, że prawidłowe nawyki higieniczne mają znaczenie w znacznie szerszym niż osobisty wymiarze (wymiar społeczny, kulturowy).

➤ **Zagadnienia:** Zdrowie

➤ **Czas trwania:** 45 min

➤ **Pytanie kluczowe:** W jaki sposób wynalezienie toalety zmieniło świat?

➤ **Cele lekcji:**

- Przypomnisz sobie podstawowe zasady higieny.
- Wyjaśnisz związek pomiędzy prawidłowymi zachowaniami higienicznymi a rozprzestrzenianiem się groźnych chorób (zachorowania indywidualne i epidemie).
- Przedstawisz skutki społeczne tzw. chorób brudnych rąk.
- Omówisz rolę edukacji w kształtowaniu prawidłowych nawyków higienicznych.

➤ **Związek z podstawą programową:**

Wymagania szczegółowe:

VII. Stan zdrowia i choroby (BIOLOGIA)

8) Uczeń przedstawia podstawowe zasady higieny.

➤ **Metody:** dyskusja, wykład w postaci materiału wideo, burza mózgów.

➤ **Formy pracy:** indywidualna

➤ **Środki dydaktyczne i materiały:**

- małe karteczki (po 10 dla każdego ucznia; najlepiej wykorzystać niepotrzebne, zapisane z jednej strony kartki i pociąć je na małe karteczki),

- wykład Rose George *Porozmawiajmy o kupie* http://www.ted.com/talks/lang/pl/rose_george_let_s_talk_crap_seriously.html
- tablica multimedialna (lub komputer, rzutnik multimedialny i ekran).

➤ Przebieg zajęć

➤ Wprowadzenie:

1. Rozdaj uczniom po 10 małych karteczek. Poproś, aby zastanowili się i podali 10 wynalazków, które ich zdaniem zmieniły świat. Poleć, aby zapisali nazwy tych wynalazków na karteczkach według zasady *jedna karteczka – jeden wynalazek*. Jeśli Twoi uczniowie wolno pracują lub klasa jest dość liczna, możesz ich poprosić o podanie mniejszej liczby wynalazków, np. 5, jednak nie mniej niż 3. Mniejsza liczba ogranicza pomysłowość uczniów.

3 min

2. Zbierz wszystkie karteczki, a następnie poproś dwoje chętnych uczniów o odczytanie wymienionych przez uczniów wynalazków i ich pogrupowanie. Uczniowie siadają przodem do klasy, odczytują zapisy z poszczególnych karteczek i od razu je grupują według własnych kryteriów. Karteczki z poszczególnych kategorii układają oddzielnie, tak aby ich

ułożenie wizualizowało wyniki pracy wszystkich uczniów.

5 min

3. Podsumuj pomysły uczniów, następnie zapytaj, w jaki sposób najczęściej wymieniane przez nich wynalazki zmieniły świat. Moderuj dyskusję w taki sposób, aby uczniowie zwrócili uwagę na globalny wymiar zmian wynalazków, które wymienili (np. Internet, telewizja, telefon komórkowy pozwalają na szybką komunikację pomiędzy odległymi miejscami na świecie, szybkie informowanie o klęskach żywiołowych, konfliktach zbrojnych, organizowanie pomocy, nauczanie na odległość).

5 min

➤ Praca właściwa:

4. Powiedz uczniom, że wszystkie wymienione przez nich wynalazki bardzo zmieniły świat, ale wśród wymienionych brakuje jednego, który uważasz za bardzo ważny – toalety. Najprawdopodobniej nikt z uczniów go nie wymieni. Gdyby jednak tak się stało, to powiedz, że myślisz podobnie jak autor tej wypowiedzi. Zapytaj uczniów, czy się z Tobą zgadzają. Poproś ich o uzasadnienie swojego stanowiska niezależnie od tego, czy się zgadzają z postawioną tezą przez Ciebie tezą, czy nie.

2 min

5. Zachęć uczniów do poszukania odpowiedzi na pytanie: *Dlaczego (w jaki sposób) wynalezienie toalety zmieniło świat?* Zapisz wypowiedzi uczniów na tablicy; jeśli to możliwe zbuduj z nich mapę myśli.

2 min

6. Wyświetl uczniom wykład R. George *Porozmawiajmy o kupie*.

20 min

7. Zapytaj uczniów o refleksje po wysłuchaniu wykładu. Zwróć uwagę na globalny aspekt problemu, któremu poświęcony jest wykład.

➤ Podsumowanie:

8. Zapytaj uczniów, czy wiedzą, co to są choroby brudnych rąk? Uporządkuj, a w razie konieczności uzupełnij ich wypowiedzi. Skłoń ich do zastanowienia się nad zachowaniami higienicznymi własnymi, kolegów, członków rodziny. Zwróć uwagę na niebezpieczeństwa związane z załatwianiem się ludzi w lesie, na poboczu itp. oraz na problem niesprzątania po swoich pupilach przez właścicieli psów.

5 min

9. Przedstaw uczniom zadanie domowe. Omów je i upewnij się, że zrozumieli polecenie.

3 min

➤ Praca domowa:

Zaprojektuj plakat, ulotkę lub hasło reklamowe na jeden z podanych tematów:

- a) Zachęcający (nakłaniający) właścicieli psów do sprzątania ich odchodów.
- b) Zachęcający (nakłaniający) rówieśników do starannego mycia rąk po każdorazowym skorzystaniu z toalety.
- c) Propagujący właściwe zachowania higieniczne podczas wycieczek terenowych.

Grażyna Skirmuntt jest nauczycielem biologii w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 12 w Zabrze, doradcą metodycznym z biologii i przedmiotów pokrewnych, współautorką podstawy programowej kształcenia ogólnego z biologii. Marta Sykut jest pracownikiem Centrum Edukacji Obywatelskiej w Warszawie, koordynatorką działań międzynarodowych w projekcie „W świat z klasą” realizowanym przez Centrum Edukacji Obywatelskiej. Koordynowała działania społeczne i wolontariackie w zakresie edukacji globalnej na Bałkanach.

BĄDŹ UCZCIWY W INTERNECIE¹

NINA SIENKIEWICZ-MAJ

**Godzina z wychowawcą
– scenariusz lekcji
z wykorzystaniem
nowych mediów
i debaty w szkołach
gimnazjalnych
i ponadgimnazjalnych
(90 minut)**

► **Temat:** *Bądź uczciwy w Internecie*

► **Cele lekcji:**

Uczeń:

- poznaje konsekwencje moralne i prawne korzystania z nielegalnych stron internetowych,
- ćwiczy umiejętność wyszukiwania informacji w Internecie oraz je selekcjonuje,
- zapoznaje się z zasadami prawa i etyki,
- ocenia przydatność Internetu jako źródła wiedzy, ale w legalnym aspekcie znaczenia tego pojęcia.

► **Metody:** debata, dyskusja z argumentami w kategoriach *za i przeciw*, polemika.

► **Przygotowanie do lekcji:**

Uczniowie przygotowują w domu listę adresów stron internetowych, z których korzystają najczęściej, szukając tekstów kultury i informacji na ich temat (film, muzyka, literatura).

► **Powiązanie z podstawą programową:**

Celem kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym jest kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie. Do najważniejszych

umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym należy umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi. Ważnym zadaniem szkoły na III i IV etapie edukacyjnym jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciele powinni stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, na zajęciach z różnych przedmiotów. Ponieważ środki społecznego przekazu odgrywają coraz większą rolę, zarówno w życiu społecznym, jak i indywidualnym, każdy nauczyciel powinien poświęcić dużo uwagi edukacji medialnej, czyli wychowaniu uczniów do właściwego odbioru i wykorzystania mediów.

► **Przebieg lekcji**

► **Faza wstępna**

1. Nauczyciel dyskutuje z uczniami na temat legalnych i nielegalnych źródeł informacji. Pyta ich, czy korzystają z nielegalnych internetowych źródeł kultury. Czy wiedzą, że jest to nieetyczne, złe, niewłaściwe? Uczniowie udzielają odpowiedzi, popierając je własnymi doświadczeniami.
2. Nauczyciel prowokuje dyskusję: Czy pobieranie z Internetu filmów, muzyki, książek jest dobre czy złe? Wywiązuje się polemika między uczniami.
3. Nauczyciel dzieli uczniów na dwie grupy (*za i przeciw*), rozdaje karty pracy z pytaniami.
4. Uczniowie pracują w grupach, dyskutują, zbierają argumenty, powołują

ją się na przygotowane przez siebie w domu strony internetowe (legalne i nielegalne), udzielając odpowiedzi na pytanie zadane na karcie pracy.

5. Liderzy grup przedstawiają argumenty w kategoriach *za i przeciw*. Po wspólnej dyskusji dochodzą do wniosku, że korzystanie z nielegalnych źródeł informacji i wiedzy jest nieetyczne, złe, niezgodne z prawem autorskim. Skoro działanie to wiąże się z łamaniem prawa, grozi zatem karą.

► **Faza realizacji**

Nauczyciel przedstawia uczniom wybrane strony internetowe, np.: www.filmotekaszkolna.pl, www.muzykotekaszkolna.pl, www.archive.org, www.artmuseum.pl/filmoteka, www.nina.gov.pl/edukacja.

Informuje, że są to legalne, darmowe i certyfikowane źródła wiedzy, z których można korzystać, nikomu nie wyrządzając krzywdy, nikogo nie okradając i postępując zgodnie z prawem autora, z własnym sumieniem i zasadami etycznymi, którymi człowiek powinien kierować się w życiu. Podkreśla, że są to źródła pewne, sprawdzone i przygotowane przez kompetentne osoby.

► **Faza podsumowująca**

Nauczyciel pyta uczniów, które źródła kultury w sieci są ich zdaniem najbardziej popularne.

Z których najczęściej korzystają podczas codziennego surfowania po Internecie? Wywiązuje się dyskusja.

► **Praca domowa:**

1. Zapoznaj się dokładnie z serwisem internetowym www.legalnakultura.pl i wytłumacz: *Co to znaczy legalna kultura?*
2. Znajdź w Internecie przykłady stron internetowych, zawierających ciekawe materiały dotyczące tekstów kultury i legalne źródła, które nie zostały przedstawione w serwisie *Legalna Kultura*.

Nina Sienkiewicz-Maj jest nauczycielem języka polskiego w III Liceum Ogólnokształcące w Radomiu.

¹ Niniejszy scenariusz pochodzi ze zbioru scenariuszy lekcji przygotowanych przez Fundację Legalna Kultura. Pozostałe scenariusze znajdziecie Państwo pod adresem <http://legalnakultura.pl/pl/strefa-edukacji/strefa-dla-nauczycieli/scenariusze-lekcji/edukacja-z-zakresu-prawa-autorskiego-br-i-wlasnosci-intelektualnej>